



**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN MÜLTECİ KAVRAMINA İLİŞKİN
ALGILARININ İNCELENMESİ**

Canan Irmak

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

MART, 2019

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren yirmi dört (24) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Canan
Soyadı : Irmak
Bölümü : Sosyal Bilgiler Eğitimi
İmza :
Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı: : Ortaokul Öğrencilerinin Mülteci Kavramına İlişkin Algılarının İncelenmesi
İngilizce Adı: : Investigation Of The Perceptions Of Secondary School Students On The Refugee Concept

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı : Canan Irmak

İmza :

JÜRİ ONAY SAYFASI

Canan Irmak tarafından hazırlanan “Ortaokul Öğrencilerinin Mülteci Kavramına İlişkin Algılarının İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Turhan ÇETİN

Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Yusuf İNEL

Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Uşak Üniversitesi

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Bahadır KILCAN

Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 21/03/2019

Bu tezin Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma YEL

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü



Aileme...

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın yürütülmesi esnasında desteğini esirgemeyen ve akademik olarak önemli yönlendirmelerde bulunan saygıdeğer danışmanım Prof. Dr. Turhan ÇETİN' e, ders ve tez döneminde bana yol gösteren, önerileri ile çalışmama katkıda bulunan ve her daim beni teşvik eden değerli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Bahadır KILCAN ve Doç. Dr. Bülent AKBABA' ya ve maddi manevi her zaman yanımda olan, üzerimde sonsuz emeği olan, değeri biçilemeyen kıymetli ablam Selma IRMAK'a, dostum Cansu Zeynep ESER'e ve canım aileme teşekkürü bir borç bilirim.

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN MÜLTECİ KAVRAMINA İLİŞKİN
ALGILARININ İNCELENMESİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Canan Irmak
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Mart, 2019**

ÖZ

Bu çalışmada ortaokulda öğrenim gören altı, yedi ve sekizinci sınıf öğrencilerinin mülteci kavramına ilişkin algılarını incelemek amaçlanmıştır. Bunun için öncelikle öğrencilerden mülteci kavramına ilişkin metaforlar geliştirmeleri istenmiştir. Daha sonra çalışmaya katılan öğrencilerden elde edilen veriler uzman eşliğinde çözümlenip yorumlanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde ve yorumlanmasında içerik analizi kullanılmıştır. Araştırma, nitel araştırma deseninde durum çalışması yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Çalışma Türkiye İstatistik Kurumu'nun sosyoekonomik düzey verileri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2017 - 2018 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Ankara ili merkez ilçelerden oluşan üst, orta ve alt sosyoekonomik düzeye sahip yerleşim yerlerinde bulunan altı okulda öğrenim gören maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemiyle seçilmiş altı, yedi ve sekizinci sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Sosyal bilgiler 6 ve 7. sınıf öğretim müfredatında yer alan göç kavramı ve bu kavramın içerisinde bulunan mülteci kavramı ve bu kavrama yüklenen anlamlar ayrıntılı ve olduğu gibi betimlenmeye çalışılmıştır. Bu araştırmada veri toplama aracı olarak ise mecazlar yoluyla veri toplama formu kullanılmıştır. Araştırmanın veri toplama aracı metafordur. Metafor ise oluşturulan kavramla ilgili olarak öğrencilerin çizdikleri resim/karikatürlerden oluşan görsel dokümanlardır. Araştırma sonucunda; sosyoekonomik düzey farkı gözetilmeksizin mülteci kavramına ilişkin metaforlar incelendiğinde katılımcıların büyük bir çoğunluğunun kuşlar, hayvanlar, leylek ve kedi metaforlarını oluşturdukları görülmektedir. Metaforlar oluşturulurken katılımcıların insanların genelde savaştan dolayı kendi ülkelerinden ayrılarak başka bir ülkeye yerleşmek isteğine yönelik algıları güçlüdür. Sosyoekonomik farkı gözetilmeksizin katılımcıların büyük çoğunluğu mülteci kavramını savaştan dolayı göç, acıdan kaçmak, başka bir yere sığınmak şeklinde algıladıkları görülmektedir. Ayrıca oluşturulan metaforlar incelendiğinde mültecilerin de isteyerek ülkemizde olmadığını, zorunluluktan dolayı ülkelerini terk

ettikleri, bizlere aslında sığındıklarını ve korunmaya, kollanmaya ihtiyaçları olduğuna ilişkin algıları yüksektir. Alt, Orta ve Üst sosyoekonomik düzeydeki metaforlara bakıldığında hayvan, kuş ve leylek metaforları dikkat çekmektedir. Katılımcılar mülteci kavramını yaşadıkları ülkeden ayrılarak yeni bir ülkeye gitmelerinden dolayı hayvan, kuş ve leylek metaforlarını oluşturdukları görülmektedir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda mülteci kavramının daha detaylı bir şekilde yer alması önerilmektedir. Çünkü ülkemiz konum itibariyle geçmişten günümüze sürekli göç sorunu ile uğraşmaktadır. Son yıllarda özellikle Suriye'den, Türkiye'ye yoğun bir göçün yaşandığını görmekteyiz. Bu da güncel olan mülteci kavramı üzerinde durulması gerektiğini göstermektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerine mülteci kavramı işlenirken, katılımcıların oluşturdukları metaforlar göz önünde bulundurularak derste verilen örnekleri seçmelerini ve bu konu ile ilgili göçe maruz kalan kişilerin mektupları ya da o kişilerin duygu ve düşüncelerinin yer aldığı videolar sınıfta izletilebilir. Böylece bu kavram daha somut bir şekilde öğretilebilir.



Anahtar kelimeler : Sosyal bilgiler, göç, mülteci, nitel araştırma, metafor
Sayfa Adedi : 96
Danışman : Prof. Dr. Turhan ÇETİN

**INVESTIGATION OF THE PERCEPTIONS OF SECONDARY
SCHOOL STUDENTS ON THE REFUGEE CONCEPT
(Master's Thesis)**

Canan Irmak

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

March, 2019

ABSTRACT

The purpose of this study is to investigate the perceptions of six, seven and eighth-grade students studying in secondary school. First of all, students were asked to develop metaphors for the concept of refugee. Then, the data obtained from the students were analyzed and interpreted under the guidance of an expert. Content analysis was used to analyze and interpret the data. The study was carried out with the case study method of qualitative research design. The study has been prepared taking account of the socio-economic data released by Turkey Statistical Institute. The study group of the study consists of six, seven and eighth-grade students selected by the maximum diversity sampling method from six primary schools located in upper, middle and lower socioeconomic settlements in the central districts of Ankara in the spring term of the 2017-2018 academic year. The concept of immigration which included in 6th and the 7th grades curriculum of social studies subject and the concept of refugee within this concept and the meanings attributed to this concept are described in detail and as is. In this study, the metaphorical analysis form was used as a data collection tool. Another data collection tool of the study is metaphor. As metaphor, it is meant the visual documents of the students' drawings/cartoons about the concept. As a result of the research, when the metaphors regarding the concept of refugee are examined, regardless of the socioeconomic level difference, it is seen that the majority of the participants form the metaphors of birds, animals, storks, and cats. When creating these metaphors, the perceptions of most participants were seen as the desire of people to settle in another country generally because of war. Regardless of the socioeconomic difference, it was observed that the majority of the respondents perceived the concept of refugee as immigration owing to the war, escape from suffering, and taking shelter in another place. In addition, when the metaphors were examined, the perceptions of participants were observed

that the refugees were not willingly living in our country, they left their countries out of necessity, in fact, they took shelter in here and needed protection. When examining the metaphors of the people from the lower, middle and upper socio-economic status, it was seen that the participants mostly preferred animals such as birds and storks to reflect the perception. It was observed that the reason participants of preferring animals when reflecting the perception was that the refugees left their countries and went to another one. It is recommended that the concept of refugee should be placed in the Social Studies Curriculum in more detail. Because our country is dealing with the problem of immigration constantly from past to present. In recent years, it is seen that Turkey is experiencing an intense migration, especially from Syria. This shows that the current refugee concept should be focused on. While studying the concept, social studies teachers can use many different techniques in the classroom such as giving various convenient examples about the topic, reading letters written by refugees, playing videos reflecting their thoughts and feelings in order to enlighten the concept. Thus, the concept can be taught more corporeally.



Key Words : Social studies, immigration, refugee, qualitative research, metaphor
Total Pages : 96
Supervisor : Prof. Dr. Turhan ÇETİN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZ	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiv
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xvi
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi.....	2
1.4. Problem Cümlesi.....	3
1.5. Alt Problemler	3
1.6. Sayıtlar.....	3
1.7. Sınırlılıklar.....	4

1.8. Tanımlar	4
BÖLÜM II.....	5
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	5
2.1. Göç Kavramı	5
2.2. Göç Kavramının Nedenleri	8
2.3. Göç Kavramının Sonuçları	10
2.4. Mülteci ve Sığınmacı Göçü.....	11
2.5. İlgili Araştırmalar	14
BÖLÜM III	19
YÖNTEM.....	19
3.1. Çalışma Grubu	19
3.2. Veri Toplama Araçları	20
3.2.1. Mecazlar Yoluyla Veri Toplama Formu.....	20
3.2.2. Doküman İncelemesi.....	20
3.3. Verilerin Toplanması.....	21
3.3.1. Ön Uygulama (Ocak, 2018).....	21
3.3.2. Asıl Uygulama (Mart- Mayıs, 2018)	21
3.4. Verilerin Analizi ve Yorumlanması	22
3.4.1. Kodlama ve Analiz Aşaması.....	22
3.4.2. Örnek Metafor Derleme Aşaması.....	22
3.4.3. Kategori Geliştirme Aşaması	23
3.4.4. Geçerlilik ve Güvenirliği Sağlama Aşaması	24
3.4.5. Verilerin Bilgisayar Ortamına Aktarılması	24
BÖLÜM IV	26
BULGULAR	26

4.1. Alt Sosyoekonomik Düzeyindeki Katılımcıların “ Mülteci ” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar	26
4.2. Alt Sosyoekonomik Düzeyindeki Katılımcıların “ Mülteci ” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metafor Kategorileri	28
4.3. Orta Sosyoekonomik Düzeyindeki Katılımcıların “ Mülteci ” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar	37
4.4. Orta Sosyoekonomik Düzeyindeki Katılımcıların “ Mülteci ” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metafor Kategorileri	39
4.5. Üst Sosyoekonomik Düzeyindeki Katılımcıların “ Mülteci ” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar	48
4.6. Üst Sosyoekonomik Düzeyindeki Katılımcıların “ Mülteci ” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metafor Kategorileri	50
BÖLÜM V	61
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	61
5.1. Sonuç ve Tartışma.....	61
5.2. Öneriler	64
KAYNAKLAR.....	66
EKLER.....	72
EK 1: Kişisel Veri Toplama Formu	73
EK 2. Araştırmanın Uygulanması için Milli Eğitim Bakanlığı Tarafından Elektronik İmzalı İzin Belgesi	75
EK 3. Uygulama Yapılması İstenen Okulların Listesi	76

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Göçlerin Temel Nedenleri	9
Tablo 2. Genel Hatlarıyla Göçün Olumlu ve Olumsuz Sonuçları	11
Tablo 3. Okulların Sosyoekonomik Düzeyi	23
Tablo 4. Alt Sosyoekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Mülteci” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar	26
Tablo 5. Alt Sosyoekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Mülteci” Kavramına İlişkin Oluşturdıkları Metafor Kategorileri	28
Tablo 6. Orta Sosyoekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Mülteci” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar	37
Tablo 7. Orta Sosyoekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Mülteci” Kavramına İlişkin Oluşturdıkları Metafor Kategorileri	39
Tablo 8. Üst Sosyoekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Mülteci” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar	48
Tablo 9. Üst Sosyoekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Mülteci” Kavramına İlişkin Oluşturdıkları Metafor Kategorileri	50

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Göç türlerinin çeşitli değişkenlere göre durumu ve alt başlıkları	7
Şekil 2. A,53 kodlu katılımcıya ait “mülteci ve kanadı kırık kuş ” görseli	30
Şekil 3. A,89 kodlu katılımcıya ait “öksüz bir çocuk ” görseli	30
Şekil 4. A,79 kodlu katılımcıya ait “leylek ” görseli.....	31
Şekil 5. A, 106 kodlu katılımcıya ait “güçlü dalgalar ” görseli.....	32
Şekil 6. A, 125 kodlu katılımcıya ait “sudaki balık ” görseli	33
Şekil 7. A, 192 kodlu katılımcıya ait “perde ” görseli.....	34
Şekil 8. A,159 kodlu katılımcıya ait “yağmurda kuru bir yere sığınan köpek ” görseli	35
Şekil 9. A, 118 kodlu katılımcıya ait “bant ” görseli.....	36
Şekil 10. A, 172 kodlu katılımcıya ait “sinek ” görseli	36
Şekil 11. O,68 kodlu katılımcıya ait ‘kargoda giden eşya ” görseli.....	41
Şekil 12. O, 117 kodlu katılımcıya ait ‘leylek ” görseli	41
Şekil 13. O,114 kodlu katılımcıya ait “yağmurda kalmış bir kedi ” görseli	43
Şekil 14. O,209 kodlu katılımcıya ait “hayvanat bahçesindeki bir aslan” görseli	43
Şekil 15. O,234 kodlu katılımcıya ait “kardeşim ” görseli.....	44
Şekil 16. O,21 kodlu katılımcıya ait “satıcı ” görseli	45
Şekil 17. O,121 kodlu katılımcıya ait “hostes ” görseli	45
Şekil 18. O,272 kodlu katılımcıya ait “kola ” görseli.....	46
Şekil 19. O,70 kodlu katılımcıya ait “kedi ” görseli.....	47
Şekil 20. O,204 kodlu katılımcıya ait “zor durumda kalmış dost ” görseli.....	48

<i>Şekil 21.</i> Ü,30 kodlu katılımcıya ait “hayvan ” görseli	52
<i>Şekil 22.</i> Ü,133 kodlu katılımcıya ait “yavru köpek ” görseli.....	52
<i>Şekil 23.</i> Ü,164 kodlu katılımcıya ait “komşu ” görseli.....	53
<i>Şekil 24.</i> Ü,3 kodlu katılımcıya ait “kuş ” görseli	54
<i>Şekil 25.</i> Ü,148 kodlu katılımcıya ait “bufala ” görseli	54
<i>Şekil 26.</i> Ü,179 kodlu katılımcıya ait “duvardan seken top ” görseli	55
<i>Şekil 27.</i> Ü,162 kodlu katılımcıya ait “delikli kumbara ” görseli	56
<i>Şekil 28.</i> Ü,175 kodlu katılımcıya ait “bornoz cebi ” görseli.....	56
<i>Şekil 29.</i> Ü,53 kodlu katılımcıya ait “sokaklarda aç kalan hayvan ” görseli	58
<i>Şekil 30.</i> Ü,117 kodlu katılımcıya ait “hayvan ” görseli	59
<i>Şekil 31.</i> Ü,180 kodlu katılımcıya ait “ağaç ” görseli	60

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

A.SED	Alt sosyoekonomik düzey
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
IOM	Uluslar arası Göç Örgütü
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
O. SED	Orta sosyoekonomik düzey
TDK	Türk Dil Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
Ü. SED	Üst sosyoekonomik düzey

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, problem cümlesi, araştırmanın amacı, önemi ve tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Türk Dil Kurumu'na göre göç; ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2018).

Uluslararası Göç Hukukuna göre ise göç; hem devlet sınırları içerisinde yabancıların girişi hem de mültecilere ve korunmaya ihtiyacı bulunan diğer kişilere sağlanan korumayı yönetmek üzere, sınır ötesi göçleri düzenli ve insani bir şekilde yönetmek için çeşitli devlet kurumları ile ulusal bir sistemden oluşan yönetimi tanımlayan terim olarak geçmektedir. Göç, bir idari sınırı geçerek oturma, yerini devamlı olarak ve ya uzun süreli olarak değiştirme olayını ifade etmektedir. Bu değişim, kıtalararası, uluslararası, bölgelerarası, kırdan kente ya da şimdi görüldüğü gibi şehirden kırsal kesime doğru herhangi bir ölçek ya da yönde meydana gelebilir. İnsanların bir yerden diğerine göçleri çok önemli bir coğrafi olgudur (Tümertekin ve Özgüç, 2009, s.289). Firik'e göre ise göç birey, grup ya da insan topluluklarının isteyerek ve ya zorla, kalıcı ya da belirli bir süreyi kapsayıcı şekilde belirli bir zaman diliminde belirli bir yerleşim alanından başka bir yerleşim alanına gerçekleştirdikleri fiziki mekân değişikliğidir (Firik, 2010, s.224). Göç kavramına geniş bir anlam yükleyerek tanımlamak gerekirse daha iyi bir hayat beklentisi için insanların, toplulukların yaşadıkları ortamlardan ayrılarak sürekli ya da geçici olarak yeni yerleşim

yerlerine gitmeye karar verme eylemleridir. Toplumsal olgu olan göçün, ülkelerin kültürel, sosyal ve ekonomik yapısına büyük ve derinlemesine bir etkisi olmaktadır (Ankara Kalkınma Ajansı, 2014). Görüldüğü gibi literatürde göç kavramının farklı farklı tanımları yapılmıştır. Tanımların ortak unsurlarını yer değiştirme ve yer değiştirme unsurunu gerçekleştiren bireyler oluşturmaktadır.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında “Birey ve Toplum”, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler”, “Kültür ve Miras”, “Üretim, Dağıtım ve Tüketim”, “Küresel Bağlantılar”, “Etkin Vatandaşlık”, “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanları mevcuttur (MEB, 2018). Sosyal bilgiler programı içerisinde yer alan bu öğrenme alanlarına bakıldığında göç kavramının kültür ve toplumlararası etkileşim çerçevesinde yoğun bir şekilde yer aldığı görülmektedir. Etkili vatandaş yetiştirme bakımından göçün sonuçları ve neden olduğu kültürel etkileşiminin önemi sosyal bilgiler programında vurgulanmıştır. Çevresinde meydana gelen toplumsal sorunlar karşısında çözüm üretebilen, yaratıcı fikirler öne sürebilen, duygudaşlık kurabilen, bulunduğu çağa ayak uydurabilen ve yenilikçi bireylerin yetiştirilmesinde önemli bir role sahip olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının yaşanan toplumsal sorunlar karşısında nasıl bir görüşe sahip oldukları önemli bir noktayı oluşturmaktadır. Bu yüzden günümüzün en önemli toplumsal sorunlarından biri olan göç kavramını iyi analiz etmek ve doğru bir biçimde öğrencilere bu kavramı aktarabilmek önem arz etmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada ortaokulda öğrenim gören altı, yedi ve sekizinci sınıf öğrencilerini “mülteci” kavramına yönelik algılarını metafor aracılığıyla tespit etmek amaçlanmıştır. Bu kavramın öğrencilerin zihninde nasıl yer aldığından yola çıkarak kavramın öğrencilere daha doğru bir şekilde aktarılması için öğretmenlere yol göstermesi amaçlanmıştır. Bunun tespiti için öğrencilerin kavrama ilişkin oluşturdukları metaforlar ve çizdikleri resim /karikatürler incelenecektir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Ülkemiz bulunduğu konum itibariyle geçmişten günümüze sürekli göç sorunu ile uğraşmakta ve uğraşmaya da devam etmektedir. Son yıllarda özellikle Suriye’den,

Türkiye'ye yoğun bir göçün yaşandığının herkes farkındadır. Bu da mülteci kavramı üzerine daha fazla araştırma yapılmasını zaruri kılmaktadır. Çünkü hem göç ederek ülkemize gelip eğitim gören öğrenciler hem de Türkiye'de yaşayan öğrenciler bu yaşanan göçlerden etkinleşmiştir. Bu da güncel olan mülteci kavramı üzerinde durulması gerektiğini göstermektedir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) yayınladığı veriler incelenerek okulların bulunduğu sosyoekonomik düzeyler dikkate alınmış ve bu kavramın katılımcılar tarafından nasıl algılandığı belirlenmiştir. Sosyal bilgiler dersinin kazanımları incelendiğinde İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanı içerisinde yer alan SB.7.3.3. Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır kazanımı göze çarpmaktadır. Bu kazanım doğrultusunda 7. Sınıf ders kitabı içeriğinde göçün nedenleri ve çeşitleri yer almaktadır. Mesafesine göre göçler kategorisinde dış göçlerin vurgulandığı dikkati çekmektedir. Bu ders kitabında konu sonrası çalışma soruları içerisinde mülteci göçünün de yer aldığı görülmektedir.

1.4. Problem Cümlesi

1.Ortaokul sosyal bilgiler dersinde yer alan mülteci kavramına yönelik öğrencilerin algıları nasıldır?

1.5. Alt Problemler

1. Katılımcıların mülteci kavramına yönelik oluşturdukları metaforlar nelerdir?
2. Oluşturulan metaforlar ortak özellikleri bakımından hangi kategori içerisinde yer almaktadır?
3. Bu kavram katılımcıların sosyoekonomik düzeyleri bakımından ne tür farklılıklar göstermektedir?
4. Ortaokul öğrencilerinin mülteci kavramına yönelik görüşleri okulların bulunduğu sosyoekonomik düzeye göre değişmekte midir?

1.6. Sayıtlar

1. Çalışmaya katkı sağlayan öğrencilerin kendilerine verilen metafor formunu içtenlikle doldurdıkları düşünülmüştür.

2. Türkiye İstatistik kurumundan yararlanılan gelişmişlik düzeyi verilerinin okulların bulunduğu sosyoekonomik düzeyi yansıtacağı varsayılmıştır.

1.7. Sınırlılıklar

Bu Araştırma; 2017-2018 eğitim öğretim yılında Ankara iline bağlı ilçelerde bulunan sosyoekonomik düzeye göre araştırma kapsamı içerisine alınan devlet okullarında eğitim gören altı, yedi ve sekizinci sınıf öğrencileri ve bu öğrencilerin geliştirmiş oldukları metaforlar ve öğrencilerin çizim/karikatürleri ile sınırlıdır.

1.8. Tanımlar

Göç: “Şahıs, grup veya insan topluluklarının isteyerek ya da zorla, kalıcı ya da belirli bir süreyi kapsayıcı şekilde belirli bir zaman diliminde belirli bir yerleşim alanından başka bir yerleşim alanına gerçekleştirdikleri fiziki mekân değişikliğidir” (Firik, 2010, s.224).

Göçmen: “Ekonomik veya diğer çeşitli sebeplerle bir ülkeye göç eden veya başka bir ülkeye yerleşen kişidir” (Firik, 2010, s.224).

Zorunlu Göç: “Kişilerin gönüllü olarak değil de bir başkasının zorlaması ile yaptıkları göç olarak adlandırılabilir. Buna en iyi örneği nüfus mübadeleleri teşkil etmektedir” (Firik, 2010, s.224).

Mülteci: Birleşmiş milletlerin tanımı ile mülteci, "ırkı, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği konusunda haklı bir korku taşıyan ve bu yüzden ülkesinden ayrılan ve korkusu nedeniyle geri dönmeyen veya dönmek istemeyen kişi"dir. (BM, 2018)

Sığınmacı: “Avrupa dışında meydana gelen olaylar sebebiyle, mülteci tanımındaki şartlara sahip olduğunu iddia ederek, üçüncü ülkelere iltica etmek üzere Türkiye’den uluslararası koruma talebinde bulunan yabancısıdır” (Firik, 2010, s.225).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde göç kavramı, göç türleri, göçün neden- sonuçları ve mülteci kavramına değinilecek.

2.1. Göç Kavramı

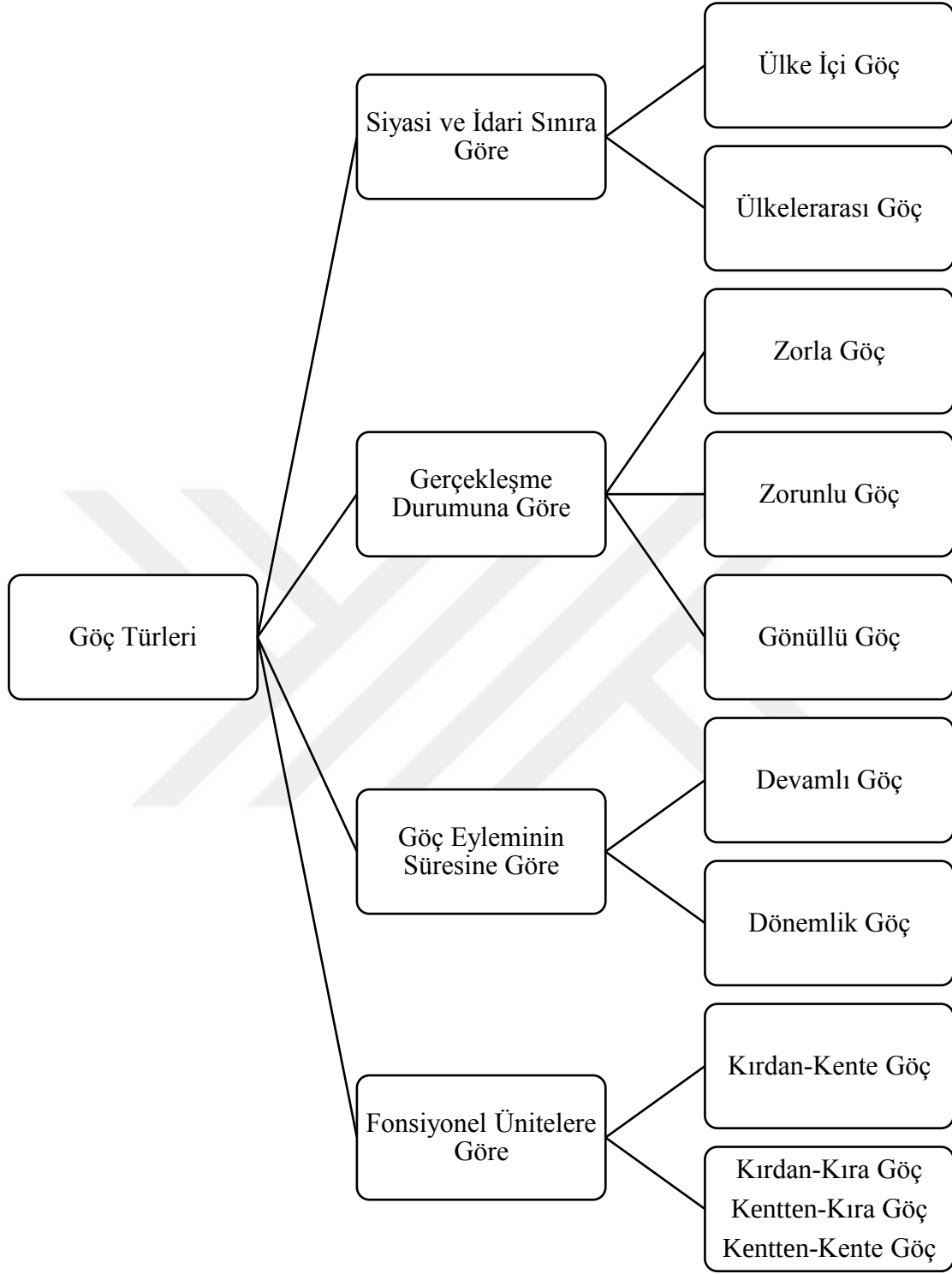
İnsanoğlu var olduğu günden itibaren çeşitli dönemlerde göç olayını günümüzdekinden farklı koşullarda da olsa yaşamış ve günümüzde de yaşamaya devam etmektedir. Bu durumda göç kavramının ne olduğunu algılamak ve detaylı bir şekilde anlamak oldukça önem arz etmektedir. Çünkü göç insanlığın var olduğu ilk dönemlerden itibaren yaşanan ve yaşanmaya da devam eden ve tüm insanlığı ilgilendiren bir olgudur. Ülkemiz bulunduğu konum itibariyle göç eylemlerinde en çok kullanılan güzergâhlardan biridir. Bu yüzden geçmişten günümüze değin sürekli göç olgusuyla karşı karşıya kalmaktadır. Kontrolsüz bir şekilde gerçekleştirilen bu göç hareketleri göç edilen ülkelerde çeşitli sorunlar meydana getirmektedir. Ülkemiz gibi göçe maruz kalan ülkeler bu hareketlerden ciddi manada etkilenmektedirler (Irmak, Bilginer ve Çetin, 2018, s.88).

Göçün genel geçer bir tanımı olmamakla beraber Türk dili ve kültüründe *göç* sözcüğü, evi barkı ile birlikte yer değiştirme işi/eylemi olarak tanımlanmaktadır. Burada geçen ev/konut/mesken, bir barınma yeri olarak ele alınmakta ve temelinde *konmak* eylemi yer almaktadır. Evi barkı ile yer değiştirmek ise çoluk çocuk, tüm aile fertleriyle bir yerden başka bir yere gitmek anlamlarında kullanılmaktadır (Çakır, 2011, s.130).

Göç, fertlerin ya da toplulukların yerleşmek amacıyla bir yerden başka yere gitmeleri (Ozankaya, 1980, s.56) olarak ifade edilebileceği gibi, bir yerleşim yerinden, gruptan ya da belli bir siyasal sınırı olan toprak parçasından başka bir yerleşim yerine doğru, kısmen ya da

sürekli, bireysel veya kitle hareketi (Demir ve Acar, 1997, s. 97) olarak da ifade edilebilir. Aker, Ayata, Özeren, Buran ve Bay'a göre göç, insanın fiziksel çevresindeki sitemli veya zorunlu, geçici veya kalıcı bir değişimdir (Aker, Ayata, Özeren, Buran ve Bay, 2002, s.98). Türk Dil Kurumu'na göre ise göç; ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret olarak tanımlanmaktadır. Buradan da anlaşılabileceği gibi göçün ortaya çıkış nedenleri çeşitlilik göstermektedir. Bu da çeşitli göç türlerinin ortaya çıkarmaktadır. Göç türlerini birçok araştırmacı farklı şekillerde kategorize etmişlerdir. Göç olgusunun çeşitli şekillerde sınıflandırıldığı söylenebilir. Tümertekin ve Özgüç göçlerin mesafeye, göç olgusunun gerçekleştiği yere, göçün sürekliliğine göre, göçe yol açan sebeplere, zoraki ve ya isteğe bağlı olmasına göre sınıflandırılabilir gibi devamlı ve ya geçici göçler olmak üzere ele alınabileceğini ifade etmişlerdir. Hatta bunların yanında uluslararası göç şeklinde bir ayrımının da yapılabileceğini de ifade etmişlerdir. (Tümertekin ve Özgüç, 2009, s.308-310) Diğer bir sınıflamada ülkemizde göçlerin nedenlerine göre doğal afetlerin, işsizliğin ve sosyal olayların sebep olduğu göçler olmak üzere üçe ayrıldığı belirtilmiştir (Doğanay, Özcan ve Şahin, 2006 s.301). Bir başka sınıflamada ise göçler; uluslararası (dış göç) ve ülke içi (iç göç) şeklinde ikiye ayrılarak ifade edilmiş, iç göçlerinde kırdan-kıra, kırdan-kente, kentten-kente ve kentten-kıra olmak üzere dört farklı biçimde gerçekleştiği belirtilmiştir (Çelik, 2005, s.167).

Göç ve nüfus hareketliliğini genel olarak bir başlık altında toplayarak, Şekil 1'de görüldüğü gibi dört ayrı başlık altında incelemek mümkündür (Özgen, 2012, s. 421).



Şekil 1. Göç türlerinin çeşitli değişkenlere göre durumu ve alt başlıkları. (Özgen, N. (2012). Çok boyutlu bir serüven: Göç ve yaşamsan örüntüleri. N. Özgen (Ed.) *Günümüz dünya sorunları disiplinlerarası bir yaklaşım içinde* (s. 415448). Ankara: Eğiten)

2.2. Göç Kavramının Nedenleri

İnsanların çeşitli sebeplerden dolayı göç etmeleri, bulundukları yerleri değiştirmek zorunda kalmaları; daha iyi sosyal, ekonomik, kültürel vb. imkânlarla sahip yerlerde yaşamak istemelerinden kaynaklanmaktadır. Daha iyi ve daha güvenli bir yaşama sahip olma gibi sebeplerle günümüzde milyonlarca insan doğduğu yerden ayrılarak ülkelerinden uzakta yaşamaktadırlar. Küreselleşme ile birlikte artan insan hareketleri sığınma ve mülteci konularını daha da önemli kılmaktadır. Göç insanın fiziksel çevresindeki istemli veya zorunlu, geçici veya kalıcı bir değişimdir. Sosyal, kültürel, ekonomik ve politik bazı değişikliklere yol açabileceği gibi aynı zamanda bu tür değişikliklerden de etkilenebilecek bir olgudur. Göçün nedenlerin iki ana başlıkta toplamak mümkündür. Bunlar genel olarak: itici faktörler, çekici faktörler olarak ele alınmaktadır. İtici faktörler arasında: nüfusun aşırı artması, işsizlik, yolsuzluk, doğal afetler, makineleşmeyle beraber kırdan insan gücüne duyulan ihtiyacın azalması, miras yoluyla toprakların parçalanması sonucunda ekilecek tarım ve hayvancılık için kullanılan toprakların daralması, kan davaları, yaşanan savaşlar ve huzursuzluk yaratan terör faaliyetleri şeklinde sıralamak mümkündür (Abadan-Unat, 2002). Çekici faktörler arasında ise, kentlerde yaşam standartlarının kırdan daha yüksek olması; eğitim, sağlık ve iş imkânlarının daha fazla olması, kent yaşamının merak ve ilgi uyandırması, teknoloji ve bilimde ileri olması gibi özellikler çekici faktörler içerisinde yer almaktadır. İtici ve çekici faktörlere bakıldığında aslında göçün temel nedeninin *ekonomik* olduğu görülmektedir (Urk, 2010, s. 13-14). Özgen' de göç literatüründe olduğu gibi göçlerin meydana gelmesinde temel olarak itici ve çekici faktörlerin etkili olduğunu dile getirmiştir (Özgen, 2012, s. 417).

Tablo 1

Göçlerin Temel Nedenleri

GÖÇÜN NEDENLERİ	
İTİCİ FAKTÖRLER	ÇEKİCİ FAKTÖRLER
İstihdam alanlarının yetersizliği	Kentlerde bir iş sahibi olabilme imkânlarının daha yüksek olması
Arazinin miras yoluyla parçalanması	Yaşam standartlarının daha iyi olması
Modern olmayan yaşam koşulları	Çalışma koşulları ve alternatif iş bulma imkânlarının yüksek olması
Sağlık hizmetlerinin yetersizliği	Eğitim koşullarının gelişkin olması
Siyasi korkular	Sağlık hizmetlerinin iyi olması
Savaşlar	Kentlerde yaşayan aile ile olan bağlar
İşkence ve çeşitli eziyetler	Güvenlik ve adli hizmetlerinin daha gelişmiş olması
Dinsel soykırım	Uygun iklim koşulları
Varlık / zenginlik kaybı	Evlenip yuva kurmak için koşulların daha uygun olması
Doğal afetler	Sanayinin gelişmiş olması
Tehdit ve zorbalık	Politik ve dinsel alandaki özgürlükler için ortamın daha uygun olması
Yasaların daha az işler olması	Kentsel sosyal yaşamın çekici olması
Evlenme koşullarının zorluğu	Dinlenmek için sakin ortamlara yönelme güdüsü
Çevresel kirlilikler	

Not: Özgen, N. (2012). Çok boyutlu bir serüven: Göç ve yaşamsal örüntüleri. N. Özgen (Ed.) *Günümüz dünya sorunları disiplinlerarası bir yaklaşım* içinde (s. 415448). Ankara: Eğiten.

Birçok farklı sebebi olsa da günümüzde insanların bir kısmı ülkelerinden ayrılarak hiç bilmedikleri yerlere göç etmek zorunda bırakılmaktadırlar. İç savaşlar, yaşanan üzücü terör olayları ve karışıklıklar dini ve etnik baskılar gibi nedenlerden dolayı baskı ve zulüm görerek ülke sınırları dışında yaşamaya mecbur bırakılmış insanlar vardır (Castles and Miller, 1993; Kılıç, 2014; Saraçlı, 2011 s.2; Şahin, 2007 s.122). İnsanların savaş, baskı ve zulüm, meydana gelen doğal afetler, sürgün, iç çatışmalar gibi sebeplerle yaşadıkları yerlerden ayrılarak yeni yerlere göç etmek zorunda kalmaları ve bunun sonucunda yer değiştirmeleri zorunlu göç olarak adlandırılır (Gürbüz, 2006; Toros, 2008 s. 9; Yılmaz, 2014). Zorunlu göçün tarihçesi eskiye dayanmaktadır. Genel olarak insanların irade dışı yer değiştirme eylemlerini tanımlamak için kullanılan bu zorunlu göç kavramı, insanların, temel insan haklarının ve insani ihtiyaçlarının dahi karşılanamadığı yerlerden ayrılıp ya da ayrılmak zorunda bırakılıp, hayatlarını daha güvenli ve huzurlu sürdürebilecekleri bölgelere gitmelerini ifade eden kavramdır (Saraçlı, 2011, s. 42). Saraçlı zorunlu göç sebeplerini dört ana başlık altında şu şekilde ele almıştır:

- Siyasal istikrarsızlık ve şiddet

- Yaşama tehdit oluşturan ekonomik düşüşler, sıkıntılar
- Etnik, dinsel, ırksa sebeplere dayalı olan iç çatışmalar ve savaşlar
- Doğal ve insanın neden olduğu felaketler (Saraçlı, 2011, s. 43).

2.3. Göç Kavramının Sonuçları

Göçler uygarlıkların yayılmasına yardımcı olan ve yeni kültürlerin doğmasına neden olan hareketlerdir. Bu durum kültürel etkileşim ve yaşamsal renkliliklerinin bir arada bulunması, farklılıkların, heterojenik bir yapı içerisinde devam etmesi, dünya toplumları için güzel örnekler verilebilir. Buna karşın göçün olumsuz sonuçları da görülebilmektedir. Göç sonucunda ortaya çıkan sıkıntıları sadece göç edenlerle sınırlandırmak yanlış olur. Çünkü göç ettikleri bölgede bölge halkını etkileyen birtakım sorunlar da meydana gelir. Örnek vermek gerekirse; o bölgede ulaşım, ekonomik, işsizlik, kültürel hayat, inanç, sağlık, eğitim gibi birçok alanda sorunlar meydana gelebilir. Bunun yanında göç eden kavimler, gittikleri alanlardaki toplumları sıkıştırarak onları göçe zorlamaları veya onların üzerinde bir hükümdarlık kurmaları ise madalyonun öteki yüzünü göstermektedir. Dolayısıyla göç, oluşum etki ve sonuçları bakımından hem olumlu hem de olumsuz yansımaları olan düalist bir olgudur (Özgen, 2012, s. 440).

Tablo 2

Genel Hatlarıyla Göçün Olumlu ve Olumsuz Sonuçları

GÖÇÜN GENEL SONUÇLARI	
OLUMLU BAZI SONUÇLAR	OLUMSUZ BAZI SONUÇLAR
Kentli nüfusun plansız artması	Politik çatışma risklerinin doğması
Genel nüfus artış hızının düşmesi	Bölgelerarası gelişim aksının açılması
Ortalama yaşam süresinin artması	İnanç ve kültürel çatışmaların belirlenmesi
Ekonomik cazibe merkezlerinin artması	Tarıma dayalı üretici nüfusun azalması
Homojen kültürel yapıların gelişmesi	Nüfus dağılımında düzensizliğin artması
Seri ve büyük işletmelerin artması	Kültürel zenginliklerin kaybolması
Küresel üretim araçlarının etkin olması	Küçük ölçekli üretimlerin azalması
Güvenlik hizmetlerine talebin artması	Aidiyet duygusunun sorgulanması
Yeni istihdam alanlarının doğması	Sosyal ve psikolojik uyum sorunları
Yeni yatırım imkânlarının doğması	Küreselleşmenin daha hızlı yayılması
Bölgeler arası gelişim aksının azalması	Kültürel mirasın terk edilmesi
Müteşebbislere yeni pazar ve yatırım alanlarının doğması	İstihdam sorunlarının artması
Nüfusun yaşam kalitesinin artması	Çevre sorunlarının artması
Sanatsal üretimde artış(beyin göçü)	Tüketici nüfusun artması
Modern düşüncenin yaygınlaşması	Nitelikli nüfus(beyin göçü) kaybı
Tüketicilerin pazara ulaşma ve satın alma fırsatlarının artması	Plansız yapılaşmada artışlar
	Bulaşıcı hastalıkların yayılması
	Sosyal(belediye, eğitim, sağlık, adli vb.)hizmetlerde aksamalar

Not: Özgen, N. (2012). Çok boyutlu bir serüven: Göç ve yaşamsan örüntüleri. N. Özgen (Ed.) *Günümüz dünya sorunları disiplinlerarası bir yaklaşım* içinde (s. 415448). Ankara: Eğiten.

Göçlerin etkileri ve sonuçları genel olarak ele alındığında, göçlerin olumlu özelliklerinin olumsuz yanlarından çok daha fazla olduğunu, hem göç alan ülke hem de göç veren ülke açısından önemli sosyal, kültürel ve ekonomik sonuçlara sebep olduğunu görmekteyiz. Özellikle ekonomi alanına katkı sağlayan göçmenler, gittikleri ülkelerde iş gücü açığının kapanmasına, üretilen mallara ve hizmetlere talebin artmasına neden olurlar (Saraçlı, 2011, s.37).

2.4. Mülteci ve Sığınmacı Göçü

Uluslararası sözleşmelerdeki bazı maddelerde de belirtildiği gibi göç bir haktır. Ancak göç, bir yanıyla hareket, taşınma, hayata tutunma ve güç kazanmadır; bir yanıyla da kopuş, kaçış, ayrılık, üzüntü, yalnızlık, yabancılık, hatta acıdır. Bazen daha da ileri gidilerek, göç etmek zorunda kalmış bireylere ya suçlu muamelesi yapılmakta ya da bu bireyler suçla

itilmektedirler. Göç eden kişi, farklı, öteki ve yabancı olarak görülebilmektedir. Göç sonrasında mülteci, sığınmacı ve yerinden edilmiş insanlar ve çözümü çok güç soruları da beraberinde getirmektedir (İçduygu ve Toktaş, 2002; Öner, 2015). Zorunlu göç mağdurları olan yerinden edilmiş bireyler, bugün mülteci, sığınmacı, göçmen gibi farklı kavramlar çerçevesinde tanımlanmaktadırlar (Saraçlı, 2011, s. 44).

Bir ülkede bulunan göçmenler yasal statülerine göre şu şekilde ele alınırlar:

1. *Bir ülkede devamlı yerleşmeleri hukuken kabul edilmiş göçmenler:* Yakın senelerde de gerçekleştiği gibi her yıl ortalama 1 milyon göçmen, geleneksel göçmen alan ülkeler olarak bilinen A.B.D., Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda'ya kabul edilmişlerdir.

2. *Hukuken kabul edilmiş geçici göçmenler:* Bu gruba ise mevsimlik göçmenler, mevsimlik olmayan anlaşmalı işçiler, anlaşmaları sürekli yenilenen geçici işçiler ve bu göçmenlere katılmaları kabul edilen aile üyeleri girmektedir.

3. *Yasal olmayan (belgesiz) göçmenler:* Bunların sayısı farklılık göstermektedir. Batı Avrupa için tahminler 3 milyon civarındadır; dünyada ise 30- 40 milyon civarında oldukları hesaplanmaktadır.

4. *İltica etmek isteyenler:* Yabancı bir ülkedeyken iltica etmek isteyenler bu gruba dahil olmaktadır. Sanayileşmiş ülkeler 1951 Birleşmiş Milletler Anlaşması'ndaki mülteci tanımına göre bunlara iltica hakkı tanımaktadırlar.

5. *Mülteciler:* 1951 Birleşmiş Milletler Anlaşmasında tanımlandığı gibi, mülteciler “ırkı, dili, dini yüzünden, bir toplumsal gruba ait ya da bir siyasal görüşte olduğu için ülkesinde takibe uğrama korkusuyla ülke dışına çıkmış kişiler” şeklinde ele alınmaktadır (Tümertekin ve Özgüç, 2009, s. 311-312).

Mülteci ile göçmen kavramları sürekli birbirleriyle karıştırılan iki kavramdır. Bunun nedeni ise gerek medyada gerekse de halkın gündelik hayatta bu iki kavramı aynı anlama geliyormuş gibi birbiri yerine kullanılmasından kaynaklanmaktadır. 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne göre mülteci; ırkı, dini, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişi olarak ele alınmıştır. Göçmen tanımına

bakacak olursak uluslararası düzeyde genel kabul gören bir göçmen tanımının bulunmadığını görürüz ama göçmen terimi için genel olarak, dışarıdan herhangi bir zorlama unsuru olmaksızın insanların kendi iradeleriyle göç etmeye karar verdikleri durumları kapsadığı kabul edilmektedir.

Her ne kadar “göçmen” ile “mülteci” kavramını birbirinden ayırt etmek oldukça zorsa da olsa, Tümerterkin ve Özgüç’ e göre başlıca şu üç özellik mülteci ve göçmen ayırımını kolaylaştırmaktadır:

1. Mültecilerin birçoğu, yanlarında taşıyabileceklerinden daha fazlasını alamadan, neredeyse tüm mal ve mülklerini arkalarında bırakarak göç ederler.
2. Mültecilerin birçoğu yürüyerek, bisikletlerle, arabalarla veya teknelerle yola çıkarlar. Mülteciler aniden, plansız bir şekilde yer değiştirirler, olanakları çok sınırlıdır ve büyük bir çoğunluğunun bu zorlu yolculuk için yapabilecekleri yatırımlar kısıtlıdır.
3. Mülteciler gerçekleştirdikleri göçlerini kolaylaştıracak resmi belgelerden de yoksundurlar hatta ülkelere sığınmaya çalışanların büyük kısmının kendilerini tanıtacak kimlikleri bile bulunmamaktadır (Tümerterkin ve Özgüç, 2009, s. 314).

Korunmaya muhtaç durumda olan mülteciler, sonu güvenli ve belli olmayan yolculuklara çıkarak daha iyi hayat koşulları aramaktadırlar. Meydana gelen her savaş ardında yüz binlerce mağdur, yoksulluk, acı, üzüntü, insan ihlalleri ve mülteci bırakılmaktadır. Günümüzde özellikle savaş vb. durumlardan dolayı milyonlarca insan yaşadıkları yerleri terk ederek sığındıkları ülkelerde insanlık dışı koşullarda, zor şartlar altında yaşam mücadelesi vermektedir. Bu insanlar hem kendi sorunlarıyla hem de göç ettikleri yeni bölgelerin sorunlarıyla karşı karşıya kalıp bu sorunlarla baş etmek durumundadırlar. Hatta bu insanlar sahip oldukları birçok haktan en önemlisi de güvenli sığınma hakkından mahrum kalmaktadırlar. Mültecilerin sahip olduğu hakları kısaca şu şekilde tanımlamak mümkün;

- Yaşama, özgürlük ve kişi güvenliği hakkı
- Yasa önünde birey olarak tanınma hakkı
- İşkence, insani olmayan, onur kırıcı ceza ya da muameleye maruz bırakılmama hakkı
- Vicdan ve din özgürlüğü
- Keyfi tutuklanmaya, gözetim altına alınmaya maruz bırakılmama hakkı

- Özel yaşam, aile, ev konusunda keyfi müdahaleye maruz bırakılmama hakkı
- Düşünce ve ifade özgürlüğü
- Eğitim hakkı
- Kölelik ya da kulluk altında bulundurulmama hakkı
- Sığınma talebinde bulunma ve bundan yararlanma hakkı (Urk, 2010). Olarak ele alınmaktadır.

Sığınma talebinde bulunma ve bundan yararlanma hakkına sahip olan mültecilerin sığındığı devletler diğer kuruluşlardan kaynak bulmadığı takdirde BMMYK(Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği) , bu kişilere gereken desteği ve insani yardımları sağlamaktadır. Bu yardımlar bazen maddi destek olabileceği gibi, bazen de gıda yardımı, temizlik malzemesi, barınak, giyecek ve hatta kampta yaşayan mülteciler için okul, klinik vb inşalar gibi yardımlar da olabilmektedir. Bunun yanı sıra bir kimsenin mülteci statüsünde kabul edilebilmesi için belirli şartları ve özellikleri taşıması gerekmektedir. Bunlar ise kısaca şu şekilde ele alınabilir; Irkı, dili, dini, milliyeti, belirli bir sosyal gruba aidiyeti veya siyasi görüşü sebebiyle vatandaşı olduğu ülkede zulüm ve eziyet görmekten haklı sebeplerle korku duyuyor olması. Bu korku nedeniyle vatandaşı olarak yer aldığı devletin korumasından faydalanamıyor ya da bu devletin korumasına sığınmak istemiyor olması, vatandaşı olduğu ülkenin sınırları dışında bulunması ve zulüm ve eziyet korkusu sebebiyle kendi ülkesine dönemiyor olması gerekmektedir (Urk, 2010).

2.5. İlgili Araştırmalar

Alanyazın incelendiğinde, sosyal bilgiler eğitimine yönelik metaforik araştırmaların; Arslan, & Bayrakçı, 2006; Aydın, 2010; Çepni, 2013; Gürgil, 2017; Gürgil, 2018; Kılcan, & Akbaba, 2013; Kılcan, 2013; Kılcan, 2016; Kılcan, 2019; Kılcan ve Çakır, 2016; Kılcan, Çetin & Güneş, 2016; Öztürk, 2007; Saban, 2004; Saban, 2008a; Saban, 2008b; Saban, 2009; Töremen & İzzet, 2009, oldukça fazla olduğu görülmektedir. Ancak sosyal bilgiler eğitiminde göç, mülteci ve göçmen kavramlarına ilişkin metaforik araştırmaların; Güneş, 2017 ve Çetin, Kılcan, Güneş & Çepni, 2015, Irmak, Bilginer & Çetin, 2018, son derece yetersiz olduğu söylenebilir.

Buradan hareketle ilgili araştırmalar bölümünde göç, mülteci, göçmenlere yönelik kavramsal araştırmalar ile sosyal bilgiler eğitiminde göç, mülteci, göçmen kavramlarının işlendiğı çalışmalara yer verilmiştir.

Güneş (2017)' in ortaokul sekizinci sınıf öğrencilerinin beyin göçü kavramına ilişkin algılarını incelediğı araştırmasında, verilerin çözümlenmesinde ve yorumlanmasında içerik analizini kullanıldığı görölmektedir. Araştırma, nitel araştırma deseninde durum çalışması yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda; sosyoekonomik düzey farkı gözetilmeksizin beyin göçü kavramına ilişkin katılımcıların büyük bir çoğunluğunun kuşlar, hayvanlar ve kalp metaforlarını oluşturdukları görölmektedir. metafor oluştururken katılımcılar, bireylerin iyi bir yaşama sahip olabilme isteklerinden dolayı mevcut ülkeden ayrılarak başka bir yerleşim yerine yerleşmek isteğine yönelik algılarının güçlü olduğı sonucuna ulaşıldığı dikkati çekmektedir.

Güneş, 2017 ve Çetin, Kılcan, Güneş & Çepni, 2015, araştırmalarında, nitel araştırma deseninde tarama modelinde gerçekleştirilmiş, araştırmada nitel araştırma tekniklerinin (mecazlar yoluyla veri toplama ve doküman analizi) birlikte kullanıldığı görölmektedir. Katılımcılardan elde edilen verilerin çözümlenmesinde ve yorumlanmasında içerik analizinin kullanıldığı görölmektedir. Araştırma sonucunda, elde edilen bulgulardan yola çıkılarak göç kavramına ilişkin katılımcıların geliştirdikleri metaforlara ve buna bağılı olarak oluşturulan metafor kategorilerine, katılımcılar tarafından çizilen resim/karikatürlere bakıldığında; göçe maruz kalan ve kalmayan katılımcıların ayrım gözetilmeksizin göçü “zorunluluk, süreklilik, ayrılığa neden olan” şeklinde algıladıkları görölmektedir. Özellikle göçe maruz kalan katılımcıların geliştirdikleri metaforlardan elde edilen metafor kategorilerine bakıldığında “zamana bağılı farklılaşma” kategorisi dikkat çekmektedir.

Irmak, C., Bilginer, R. & Çetin, T (2018). Araştırmalarında, Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan göç kavramının ortaokul düzeyindeki Iraklı Türkmen öğrencileri tarafından nasıl algılandığı araştırılmıştır. Çalışma, tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, öğrencilerin göç kavramına yönelik düşüncelerinde “savaş” ve “ölüm” kelimelerini sık kullandıkları görölmüştür. Çalışmada öğrencilerin büyük çoğunluğı göç etme nedenleri olarak savaş cevabını vermişlerdir. Katılımcıların büyük bir bölümünün göç etmeden önceki yaşantılarından arkadaşları, okulları, ailesinin iş durumu açısından memnun oldukları sonucu dikkati çekmektedir.

Eker (2008)'in *Türkiye’de Yasadışı Göç Sorunu* adlı çalışmasında yasa dışı göç kapsamında Türkiye’nin genel olarak “transit ülke” özelliği göstermesi üzerinde durmuştur. Bu özelliği nedeniyle bazı ülke vatandaşları için “hedef ülke” ve zaman zaman da “kaynak ülke” özelliği sergilediğini vurgulamıştır. Çalışmasında öncelikle göç konusu ile ilgili tanımlar ve kavramlara yer vermiştir ve aslında kapsamlı bir göç tanımının olmadığı kanaatine vardığını belirtmiştir. Daha sonra çalışmasında üzerinde durduğu yasa dışı göç kavramı ile mülteci ve sığınmacı kavramlarının sık sık karıştırıldığını vurgulamıştır.

Eker, çalışmasının ikinci bölümünde ise tarihsel süreç içerisinde hareketlerini inceleyerek göç olgusunun yasadışı hale gelmese yo açan tarihsel sürece değinmiş ve yasa dışı göçün dünyada ve Türkiye’de ulaşmış olduğu boyut ortaya konmuştur.

Eker yasa dışı göçün en çarpıcı sonuçlarına göçmenlerin maruz kaldığını vurgulamıştır. Her yıl binlerce göçmenin göç yollarında ölmekte olduğunu ya da göçmen kaçakçılığı şebekelerince çeşitli şekillere istismar edildiğini belirtmiştir.

Çalışmanın son bölümünde ise AB bünyesinde yasa dışı göç kapsamında atılan adımlara yer verilip Türkiye’nin yasa dışı göç kapsamında yaptığı çalışmalar değerlendirilmiştir.

Korkut ve Kara (2010) *Türk İdare Dergisinde yayımlanan Türkiye’de Göç, İltica ve Mülteciler adlı çalışmaları incelenmiştir*. Çalışmada Türkiye’nin bulunduğu coğrafyanın eski tarihlerden beri önemli göç rotaları üzerinde bulunduğu belirtmiş ve Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra da bu göç yoğunluğunun devam ettiği ve bugün de Türkiye’de insan hareketliliği ve sirkülasyonu açısından yoğun bir durumun söz konusu olduğunu dile getirilmiştir. Türkiye’ye yapılan geçmişten günümüze devam eden bu göçlerin sonuçları üzerinde durmuşlar ve günümüzde gerçekleşen göçlerin bir tercih değil de zorunluluk olarak ortaya çıktığını vurgulanmıştır. Bunun sonucunda da mültecilik, sığınmacılık, yerinden eldenler, vatansızlar gibi kavramların ortaya çıktı belirtilmiştir.

Korkut ve Kara çalışmanın son bölümünde ise Türkiye’nin transit göç konumuna n fazla katkıyı sağlayan Türkiye ve Yunanistan arasındaki Ege Denizi ve Ege Adaları konusuna değinildiği görülmektedir. Bunun sonucunda ise Ege Denizi ve Ege adalarının Avrupa’nın göçmenler açısından önemli girişlerinden biri olduğu ve bu geçişler sırasında meydana gelen insani açıdan dramlar vurgulanmıştır.

Urk (2010) tarafından yazılmış olan *Göç Olgusu Bağlamında Mülteciler, Sığınmacılar ve İnsan Hakları* adlı çalışmasında öncelikle göç olgusunun çeşitli tanımı göçün çeşitleri ve

göçün nedenlerinden bahsedilmiştir. Daha sonra mülteci kavramı derinlemesine analiz edilip mültecilerin hakları ve mülteci olma koşulları ele alınmıştır.

İkinci bölümde ise insan hakları evrensel bildirgesi bağlamında öç olgs, sığınmacılık ve mültecilik kavramlarına teker teker değinilmiştir. Mültecilerin sahip olduğu haklar bu bölümde ayrı ayrı başlıklar çerçevesinde ele derinlemesine ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde ise Türkiye’de insan hakları bağlamında sığınmacılık ve mültecilik kavramı ele alınmıştır. Türkiye’nin yer aldığı konum itibarıyla doğudan batıya ve güneyden kuzeye bazen de yasadışı yollarla nüfus hareketlerinin gerçekleştiği önemli bir geçiş ülkesi olduğu belirtilmiştir. Türkiye’nin geçiş ülkesi olmasının yanında aynı zamanda iş bulmak isteyen insanlar için de önemli bir merkez olduğu dile getirilerek Türkiye’nin göçmenler için hem geçiş hem de hedef ülke konumunda olduğu ifade edilmiştir.

Başçı ve Kartal (2014)’ın *Türkiye’ye Yönelik Mülteci ve Sığınmacı Hareketleri* adlı çalışmalarında, Avrupa Birliği’nin göç akımlarını kendi sınırları dışında tutmayı hedefleyen göç ve iltica politikaları, Türkiye’nin düzensiz göç konusunda tampon ülke konumuna gelmesine yol açtığı vurgulanmaktadır.

Küresel dinamiklere bağlı olarak sürekli artma eğilimi gösteren zorunlu insan hareketliliğinin Türkiye’ye ekonomik, hukuki, toplumsal ve siyasal etkileri olduğu belirtilmektedir.

Göçmenlerin üçüncü bir ülkeye yerleştirilmesine yönelik yasal düzenlemeler ile uygulamalarda ortaya çıkan eksikler ve sorunlar yeni düzenlemelerle giderilmeye çalışıldığı vurgulanmıştır.

Atım (2016)’ın *Yaşadığı Göç Olayında Transit Ülke Türkiye* adlı çalışmasında, göçün tarihçesinin çalışmada detaylı bir şekilde ele alındığı görülmektedir. Çalışmada ülkemizin bulunduğu konumundan dolayı yasadışı göçmenlerin transit olarak en fazla kullandıkları ülke olduğuna değinilmiş ve yasadışı göçmenlerin hedefledikleri ülkelere ulaşabilmek için daha az engelle karşılaşabileceklerini umdukları bölgeleri geçiş güzergâhı olarak tercih ettikleri sonucuna ulaşılmış. Özellikle topraklarında siyasi belirsizlikler ve savaş halinin devam etmesi nedeniyle Suriyeli ve Iraklı yasadışı göçmenlerin ülkemize göç ettikleri üzerinde durulmuştur.

Karacabey (2017)’in *Türkiye’nin Göç Politikası ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği* isimli çalışmasında, göç kavramı tanımlamalarına yer verildi görülmektedir.

İkinci bölümde ise mülteci ve sığınmacı kavramaları detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Üçüncü ve dördüncü bölümlerde ise göç politikaları incelenmiş ve bu politikaların küreselleşen dünyada ülke olarak var olabilmenin önemli unsurlarından biri olduğu dile getirilmiştir. Türkiye gibi bölgesel bir gücün hem yakın hem de uzak göç tehditlerini değerlendirerek gelişmiş ülkelerin pragmatist politikalarını benimseyerek gelecekteki insan dalgalarının doğru incelenmesi ve yönetilmesi gerektiği sonucuna ulaşıldığı görülmektedir.

Bu ve buna benzer çalışmaların ortak noktaların bakılacak olursa Türkiye'nin bulunmuş olduğu konum itibariyle genel olarak “transit ülke” özelliği gösterdiği üzerinde durdukları görülmektedir. Türkiye'nin bu konumundan dolayı her zaman göçmenlere maruz kaldığını ve kalmaya da devam edeceğini bu yüzden de göç problemiyle karşı karşıya kalacağı üzerinde durdukları dikkati çekmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu çalışma sosyal bilgiler öğrencilerinin, Sosyal Bilgiler dersi konuları içerisinde yer alan mülteci kavramını nasıl algıladıklarını belirlemek amacıyla TÜİK verileri sosyoekonomik düzeyleri esas alınarak Ankara ili merkez ilçelerinde yer alan altı ortaokulda gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmada; mecazlar yoluyla veri toplama ve doküman analizinden oluşan nitel araştırma teknikleri birlikte kullanılmıştır. McMillan (2000), durum çalışmalarını bir ya da daha fazla olayın, ortamın, programın, sosyal grubun ya da diğer birbirine bağlı sistemlerin derinlemesine incelendiği yöntem olarak tanımlanmaktadır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013, s.21).

3.1. Çalışma Grubu

Çalışma grubunu Türkiye İstatistik Kurumu gelişmişlik verileri esas alınarak 2017-2018 eğitim-öğretim yılı Ankara ili merkez ilçelerine bağlı alt, orta ve üst sosyoekonomik düzeydeki devlet okullarında öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışma grubu oluşturulurken maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemin kullanılmasındaki temel amaç; araştırmanın amacıyla tutarlı olarak belirlenen farklı durumlar arasındaki ortak ya da ayrılan yönlerin, örüntülerin ortaya çıkartılması ve bu vasıta ile problemin daha geniş bir çerçevede betimlenmesidir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013, s.90). Çalışmaya katkı sağlayan toplam 1226 öğrenci bulunmaktadır. Alt sosyoekonomik düzeye sahip okullarda 161 geçerli, 210 adet ise geçersiz metafor elde edilmiştir. Orta sosyoekonomik düzeye sahip okullarda 240 geçerli, 294 adet

geçersiz metafor elde edilmiştir. Üst sosyoekonomik düzeye sahip okullarda ise 173 geçerli, 148 adet geçersiz metafor elde edilmiştir.

3.2. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada sosyal bilgiler öğrencilerinin, sosyal bilgiler öğretim programında yer alan mülteci göçü kavramına yönelik algıları betimlenmeye çalışılmıştır. Bu araştırmada veri toplama aracı olarak; mecazlar yoluyla veri toplama formu ve doküman incelemesi kullanılmıştır.

3.2.1. Meczazlar Yoluyla Veri Toplama Formu

Meczazlar yoluyla veri toplama formu; Sosyal Bilgiler 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin mülteci kavramına ilişkin metaforları (mecaz) belirlemek amacıyla çeşitli araştırmacılar (Saban, 2004; 2008a; 2008b; 2009; Öztürk, 2007; Güven ve Güven, 2009; Aydın, 2010) tarafından kullanılan mecazlar yoluyla veri toplama formu kullanılmıştır. “Metafor yani mecaz; bir şeyi başka bir şeye göre düşünme ve kavramları daha iyi anlamak için başvurulan insani akıl yürütmenin bir unsuru (Lakoff ve Johnson, 2010) olarak tanımlanmakla beraber, bireyin yüksek düzeyde soyut ve karmaşık bir olguyu açıklamada başvuracağı zihinsel imge olarak değerlendirilmektedir” (Yob ve Saban‘ dan aktaran Kılcan ve Akbaba, 2013, s.116-117).

3.2.2. Doküman İncelemesi

Araştırmanın bir başka veri toplama aracı ise; mülteci kavramıyla ilgili öğrencilerin çizdikleri resim/karikatürlerden oluşan görsel dokümanlardır. “Ersoy ve Türkkan (2010) karikatür/ resimlerin öğrencilerin duygu ve düşüncelerini yansıttığını, yorumlama ve çözüm üretme becerilerini vurguladığını, Ersoy (2010) ise, karikatür/resimlerin özellikle sosyal içerikli değer ve normlara ilişkin kazanımlarda bir durum belirleme aracı olarak kullanılabileceğini belirtmektedirler. Araştırmacılar için biz araştırmacılara bu şekilde ön bilgiler sunan görsel malzemeler, yapılacak olan nitel araştırmalar için veri toplama aracı olarak kullanılabilir. Literatürde mevcut olarak bulunan bilgiler, sadece yazılı malzemelerin nitel araştırmalar kapsamında doküman incelemesinin alanına girdiğinden değil, görsel malzemelerinde doküman analizi kapsamına girebileceğinden ve nitel araştırmalarda veri toplama aracı olarak kullanılabileceğinden bahsetmektedir. Bu şekilde bahsedilen bu görsel

malzemeler tek başlarına nitel bir araştırmanın veri kaynağını oluşturabileceği gibi gözlem, görüşme ve doküman incelemesi gibi veri toplama yöntemleri ile de ek veri kaynağı olarak kullanılabilirler” (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

3.3. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması “ön uygulama ” ve “ asıl uygulama” olmak üzere iki aşamada gerçekleştirilmiştir.

3.3.1. Ön Uygulama (Ocak, 2018)

Araştırmaya başlamadan önce uygulanacak olan veri toplama aracını öğrencilerin ne kadar sürede tamamladıklarını ve bu veri toplama aracının öğrenciler tarafından rahatça anlaşılıp anlaşılmadığını belirlemek amaçlanmıştır. Bunu belirlemek amacıyla Türkiye İstatistik Kurumu gelişmişlik verilerine bakılarak Ankara ili merkez ilçesine bağlı orta sosyoekonomik düzeye sahip devlet okulunda 62’ si kız 70’i erkek olmak üzere toplam 132 öğrenciye veri toplama aracı uygulanmıştır. Bu uygulama sonucunda öğrencilerin uygulamayı yaklaşık birer ders saati süresinde tamamladıkları görülmüştür.

3.3.2. Asıl Uygulama (Mart- Mayıs, 2018)

Bu aşamada her öğrenciye, mülteci kavramıyla alakalı birer adet metafor formu dağıtıldıktan sonra araştırmacı kendisi, çalışması ve metafor formu hakkında öğrencileri bilgilendirmiştir. Daha sonra araştırmacı tarafından yönerge dikkatli bir şekilde okunup mülteci kavramını herhangi bir şarta dayanmaksızın canlı, cansız, somut veya soyut diledikleri şeye benzetebilecekleri bilgisi verilmiştir. Elde edilen veriler araştırmacı tarafından sosyoekonomik düzeylerine göre sınıflandırılıp her metafor formu numaralandırılmıştır. Sınıflandırılan formlar öğrencilerin kavramı benzetme gerekçeleri ve gerekçeye uygun olarak çizmiş oldukları resim/karikatür uzman eşliğinde gözden geçirilmiştir. Gözden geçirme işlemi yapılırken öğrencilerin bahsedilen kavramı benzetme gerekçelerinin uygun olup olmadığı, çizilen resimlerin benzetme gerekçeleriyle tutarlılığı dikkate alınmıştır.

3.4. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Elde edilen verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi insan davranışları üzerinde doğrudan olmayan yollarla çalışmaya imkân tanıyan ve özellikle sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan bir tekniktir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2013).

Araştırma sonrasında elde edilen verilerin analizi ve yorumlanmasında ise Saban (2009) ve Kılcan (2013) 'dan faydalanarak aşağıda belirtildiği gibi beş aşamada gerçekleştirilmiştir.

3.4.1. Kodlama ve Analiz Aşaması

Kodlama ve analiz aşamasında ilk olarak araştırmaya katkı sağlayan katılımcıların oluşturduğu metaforlar sosyoekonomik düzeylerine göre ayrıldıktan sonra Excel programında alfabetik sıraya dizilip bir liste haline getirilmiştir. Araştırmanın amacına göre katılımcıların yazılarında, metaforların belirgin bir şekilde ifade edilip edilmediğine bakılarak, her katılımcının formda dile getirdiği metafor kodlanmıştır. Sonrasında oluşturulan formlar incelenerek; herhangi bir metaforun oluşturulmadığı formlar, metaforun oluşturuldu ama herhangi bir gerekçenin yer almadığı formlar ve mülteci kavramının tanımının yer aldığı formlar belirlenmiştir. Bu belirtilen gerekçelere dayanarak mülteci kavramıyla alakalı 652 katılımcı tarafından belirlenen “*Mülteci göç eden gibidir. Çünkü bu insanlar göç ettikleri için mülteci diyorlar. Hayvanlar aç susuz orda nasıl yaşıyorlar. (A, 305)*”, “*Mülteci kediler gibidir. Çünkü kediler hep köpeklerden kaçarlardı yemek bulamayabilirler. (A,329)*” “*Mülteci kuş gibidir. Çünkü hayatta kalmak için kanatlarına ve ailesine ihtiyaç duyar. (O,225)*”, “*Mülteci şapka gibidir. Çünkü mülteciye atarsın parayı dolandırır seni. (Ü,163)*”, “*Mülteci Suriyeli gibidir. Çünkü Suriyeli mültecidir.(Ü,248)*”, gibi ifadelerin yer aldığı formlar ve 10 katılımcı tarafından boş bırakılan toplam 652 form elenerek araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır.

3.4.2. Örnek Metafor Derleme Aşaması

Bu aşamada öğrencilerin yazdıkları metaforlar en baştan tekrar okunup gözden geçirilerek, her metaforunda (1) benzeyen, (2) benzetilen ve (3) benzeyen ve benzetilen arasındaki bağıntı analiz edilmiştir. Katılımcıların zayıf yapıli zihinsel imgeleri içeren formlar ayıklanmıştır. Bunun sonucunda ise;

Alt sosyoekonomik düzeye sahip iki okuldan toplam 371 katılımcı çalışmaya katkı sağlamıştır. Katılımcıların oluşturmuş oldukları metaforlar incelendiğinde 161 geçerli, 210 adet ise geçersiz metafor elde edilmiştir. Orta sosyoekonomik düzeye sahip iki okuldan ise 534 katılımcı çalışmaya katkı sağlamıştır. Katılımcıların oluşturmuş oldukları metaforlar incelendiğinde 240 geçerli, 294 adet geçersiz metafor elde edilmiştir. Üst sosyoekonomik düzeye sahip iki okuldan ise 321 katılımcı çalışmaya katkı sağlamıştır. Katılımcıların oluşturmuş oldukları metaforlar incelendiğinde 173 geçerli, 148 adet geçersiz metafor elde edilmiştir.

Katılımcılara ait metafor formları yukarıda belirtildiği gibi elemeye tabi tutulduktan sonra elenen, boş bırakılan ve geçerli kabul edilen metafor formlarının nihai sonucu aşağıdaki tabloda ayrıntılı olarak gösterilmiştir:

Tablo 3

Okulların Sosyoekonomik Düzeyi

		Okulların sosyoekonomik düzeyi			Toplam
		Alt	Orta	Üst	
Form Durumu	Boş	-	9	1	10
	Geçersiz	210	285	147	642
	Geçerli	161	240	173	574
	Toplam	371	534	321	1226

3.4.3. Kategori Geliştirme Aşaması

Katılımcıların oluşturduğu formlarda yer alan mülteci kavramına yönelik geliştirilen metaforlar, katılımcıların oluşturmuş oldukları metafor gerekçeleri dikkate alınarak kategoriler oluşturulmuştur. Kategori oluşturulurken uzman görüşüne başvurulmuştur. Katılımcıların metafor formunda verilen mülteci kavramına yönelik oluşturdukları metaforlar gerekçelerine göre;

Alt sosyoekonomik düzeye sahip iki okuldan toplam 371 öğrenciyle çalışılmıştır. Katılımcıların oluşturdukları 161 geçerli metafor incelenerek toplamda 7 kavramsal kategori oluşturulmuştur.

Orta sosyoekonomik düzeye sahip iki okuldan toplam 534 öğrenciyle çalışılmıştır. Katılımcıların oluşturdukları 240 geçerli metafor incelenerek toplamda 5 kavramsal kategori oluşturulmuştur.

Üst sosyoekonomik düzeye sahip iki okuldan toplam 321 öğrenciyle çalışılmıştır. Katılımcıların oluşturdukları 173 geçerli metafor incelenerek toplamda 8 kavramsal kategori oluşturulmuştur.

3.4.4. Geçerlilik ve Güvenirliği Sağlama Aşaması

Geçerlik ve güvenirlilik, araştırma sonuçlarının inandırıcılığını sağlamak amacıyla kullanılan önemli bir ölçüttür. Bu çalışmada araştırma sonuçlarının geçerliğini sağlamak için iki önemli işlem gerçekleştirildi: Veri analiz süreci ve çalışmada elde edilen 574 geçerli metafor için onu en iyi temsil ettiği düşünülen bir örnek metafor imgesi oluşturuldu ve bu metafor imgelerinin her birine bulgular kısmında yer verildi. Daha sonra araştırmanın geçerliği ve güvenirliliğini sağlamak için, araştırmada ulaşılan kavramsal kategorilerin bünyesinde yer alan metaforların, söz konusu kavramsal kategorileri temsil edip etmediğini belirlemek amacıyla uzman görüşüne başvurulmuştur. Karşılaştırmalarda görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları belirlenerek araştırmanın güvenirliliği, Miles ve Huberman'ın (1994) formülü (Görüş Birliği/Görüş Birliği+Görüş Ayrılığı) kullanılarak hesaplanmıştır. Nitel araştırmalarda, uzman ve araştırmacı değerlendirmeleri arasındaki uyumun/uzlaşmanın %90 ve üzeri olduğu durumlarda arzu edilen düzeyde bir güvenirlilik sağlanmaktadır (Akt. Kılcan, 2013; Saban, 2009) Uzmanlar örnek metafor imgelerini ve oluşturulan kavramsal kategorileri birbirleriyle eşleştirmiş ve ortak bir yargıya varılmıştır. Bunun sonucunda çalışma için gerçekleştirilen güvenirlilik çalışmasında %97 oranında bir *uzlaşma* (güvenirlilik) sağlanmıştır. Güvenirlilik çalışması çerçevesinde görüşüne başvurulmuş uzmanlar 15 adet metaforu (alt sed. 5, orta sed. 7, üst sed. 3) araştırmacınıninkinden farklı bir kategoriyle ilişkilendirmiştir.

3.4.5. Verilerin Bilgisayar Ortamına Aktarılması

Katılımcıların mülteci kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar kategorilere ayrıldıktan sonra, bütün veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Daha sonra, metaforların ve bulundukları kategoriye temsil eden katılımcıların sayısı (f) ve yüzdesi (%) hesaplanmıştır. Bu hesaplama tabloları ile birlikte oluşturulan metafor kategorilerini açıklamak için katılımcılar tarafından metaforun oluşturulma gerekçesini belirten ifadelerden yüksek frekansa sahip olanları temsil edenler ("..." tırnak içinde) bulgular kısmına aynen alınarak konulmuştur. Bu yerleştirme işleminde katılımcılara ait kodlamalar (A2, O3, Ü4 gibi) kullanılmıştır. Yerleştirilen ifadelerin ardından o katılımcı tarafından çizilmiş, daha önceden

elemeye tabi tutulmuş resim/karikatürler, hem katılımcının oluşturduğu metaforu hem de bu metafora ait gerekçeyi desteklemesi açısından bulgular kısmına yerleştirilmiştir.



BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgular ve bu bulgular doğrultusunda yapılan yorumlar yer almaktadır.

4.1. Alt Sosyoekonomik Düzeyindeki Katılımcıların “ Mülteci ” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

Tablo 4

Alt Sosyoekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Mülteci” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Aç olan Köpek	1	0,62	43	Küçük Bir Çocuk	1	0,62
2	Ağaç	2	1,24	44	Leylek	11	6,82
3	Ağaçtan Kopan Bir Yaprak	1	0,62	45	Martı	1	0,62
4	Annesi Babası Olmayan Bir Çocuk	1	0,62	46	Misafir	2	1,24
5	Annesi Babası Olmayan Bir Kuş	1	0,62	47	Ormandaki Hayvanlar	1	0,62
6	Araba	1	0,62	48	Öksüz Bir Çocuk	1	0,62
7	Arı	1	0,62	49	Örümcek	1	0,62
8	Ayağı kırık kedi	1	0,62	50	Özgürce Uçmak İsteyen Kuş	1	0,62
9	Ayna	1	0,62	51	Palmiye Ağacı	1	0,62
10	Balık	2	1,24	52	Perde	2	1,24
11	Bant	1	0,62	53	Pet Şişe	1	0,62
12	Barınacak Evi Olmayan Canlı	1	0,62	54	Sakat Yavru Kuş	1	0,62
13	Bebek	2	1,24	55	Saksıdaki Çiçek	1	0,62
14	Bilgisayar	1	0,62	56	Salyangoz	1	0,62
15	Bir çiçek	1	0,62	57	Savunmasız Bir İnsan	1	0,62
16	Bitki	1	0,62	58	Sinek	1	0,62

17	Bozuk para	1	0,62	59	Sokak Hayvanları	6	3,72
18	Çiçek	5	3,10	60	Sokak Kedisi	4	2,48
19	Çocuk	1	0,62	61	Sokak Köpeği	2	1,24
20	Dışarıda Olan Çiçek	1	0,62	62	Solmuş Bir Çiçek	1	0,62
21	Eşya	1	0,62	63	Su Verilmemiş Ağaç	1	0,62
22	Geçmiş Yıllarda Zarar Gören Hayvan	1	0,62	64	Suda Yaşayan Balık	2	1,24
23	Göç Eden Kuşlar	6	3,72	65	Tabiat	1	0,62
24	Gurbet Kuşu	1	0,62	66	Tilki	1	0,62
25	Güçlü Dalga	1	0,62	67	Top	1	0,62
26	Güllerin Dikeni	1	0,62	68	Turist	1	0,62
27	Güvercin	1	0,62	69	Tükenmez Kalem	1	0,62
28	Hasta İnsan	1	0,62	70	Uçak	1	0,62
29	Hayvan	2	1,24	71	Yağmurda Bir Yere Sığınan Köpek	1	0,62
30	Her Şeyini Kaybetmiş Dolap	1	0,62	72	Yalnız Kalmış Bir Çocuk	1	0,62
31	İçi Boş Kutu	1	0,62	73	Yalnız Kalmış Kedi	1	0,62
32	Kanadı Kırık Kuş	7	4,34	74	Yalnız Kalmış Köpek	1	0,62
33	Kanatsız ve Yardıma İhtiyacı Olan Kuş	1	0,62	75	Yaralı Bir Tavşan	1	0,62
34	Kapıda Kalmış Komşu	1	0,62	76	Yaralı Bir Kuş	5	3,10
35	Karınca	1	0,62	77	Yardıma İhtiyacı Olan Hayvan	4	2,48
36	Kayıp Bir Eşya	1	0,62	78	Yardıma Muhtaç Olan Kedi	1	0,62
37	Kedi	9	5,58	79	Yavru Kedi	1	0,62
38	Kelebek	1	0,62	80	Yavrusunu Kaybetmiş Leylek	1	0,62
39	Kırılmış, Solmuş çiçek	1	0,62	81	Yeni Doğan Bebek	3	1,86
40	Köpek	7	4,34	82	Yeni Doğmuş Kedi Yavrusu	1	0,62
41	Kuala	1	0,62	83	Yuvasından Uzak Kuş	1	0,62
42	Kuş	15	9,30				
Toplam						161	100

Tablo 4 incelendiğinde alt sosyoekonomik düzeydeki katılımcıların “mülteci” kavramına yönelik 83 adet metafor geliştirdikleri görülmektedir. Bunun 63 tanesi yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 98 metafor ise 2, , 4, 5, 6, 7, 9, 11, 15 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1.94 olarak hesaplanmıştır. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “kuş” (f: 15), “leylek” (f: 11), “kedi ” (f: 9), “köpek” (f: 7), “kanadı kırık kuş” (f: 7), “göç eden kuşlar” (f: 6), “sokak hayvanları” (f: 6), “çiçek” (f: 5), “yaralı bir kuş ” (f: 5), “yardıma ihtiyacı olan hayvan ” (f: 4), “sokak kedisi ” (f: 4) ve “yeni doğan bebek” (f: 3), gelmektedir.

4.2. Alt Sosyoekonomik Düzeyindeki Katılımcıların “ Mülteci ” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metafor Kategorileri

Tablo 5

Alt Sosyoekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Mülteci” Kavramına İlişkin Oluşturdukları Metafor Kategorileri

Sıra No	Kategori Adı	Metaforlar	Metafor Sayısı	Toplam Metafor
1	Sevgiye ve Yardıma İhtiyaç Duyan	Aç Olan Köpek, Ağaç, Annesi Babası Olmayan Bir Çocuk, Annesi Babası Olmayan Bir Kuş, Ayağı Kırık Kedi, Ayna, Barınacak Evi Olmayan Canlı, Bebek, Bitki, Çiçek, Çocuk, Geçmiş Yıllarda Zarar Gören Hayvan, Hasta İnsan, Hayvan, Kanadı Kırık Kuş, Kanatsız ve Yardıma İhtiyacı Olan Kuş, Kapıda Kalmış Komşu, Kedi, Kırılmış, Solmuş Çiçek, Köpek, Kuala, Küçük Bir Çocuk, Öksüz Bir Çocuk, Perde, Sakat Yavru Kuş, Saksıdaki Çiçek, Savunmasız Bir İnsan, Sokak Hayvanı, Sokak Kedisi, Solmuş Bir Çiçek, Su Verilmemiş Ağaç, Yalnız Kalmış Bir Çocuk, Yalnız Kalmış Kedi, Yaralı Bir Kuş, Yardıma İhtiyacı Olan Hayvan, Yardıma Muhtaç Olan Kedi, Yavru kedi, Yavrusunu Kaybetmiş Leylek, Yeni Doğan Bebek, Yeni Doğmuş Kedi Yavrusu	40	74
2	Zorunluluktan Dolayı Yer Değiştiren	Ağaçtan Kopan Bir Yaprak, Araba, Arı, Balık, Göç Eden Kuşlar, Gurbet Kuşu, Güvercin, Kelebek, Köpek, Kuş, Leylek, Martı, Misafir, Ormandaki Hayvanlar, Palmiye Ağacı, Sokak Hayvanları, Sokak Köpeği, Tilki, Top, Uçak, Yeni Doğmuş Bebek, Yuvasından Uzak Kuş	22	47
3	Bünyesinde Olumsuz Özellikler Barındıran	Bilgisayar, Bir Çiçek, Bozuk Para Güçlü Dalga, Güllerin Dikeni Her Şeyini Kaybetmiş Dolap Kedi, Örümcek, Pet Şişe, Sokak Kedisi, Sokak Köpekleri Tabiat, Tükenmez Kalem	13	13
4	Güvende ve Özgür Yaşamak İsteyen	Çiçek, Karınca, Kedi, Köpek, Kuş, Özgürce Uçmak İsteyen Kuş, Sokak Kedileri, Sudaki Balık, Yaralı Bir Tavşan	9	10
5	Mevcut Konumu Belli Olmayan	Dışarıda Olan Çiçek, Eşya, Göçmen Kuşlar, İçi Boş Kutu, Kayıp Bir Eşya, Misafir, Perde, Suda Yaşayan Balık Turist	9	9
6	Başkasına Sığınan	Göçebe Kuş, Kedi, Kuş, Yağmurda Bir Yere Sığınan Köpek, Yalnız Kalmış Köpek	5	5
7	Bulundukları Yeri Benimseyen	Bant, Salyangoz, Sinek	3	3

Tablo 5 incelendiğinde alt sosyoekonomik düzeydeki katılımcıların “ mülteci ” kavramına yönelik oluşturdukları metaforlar ortak özellikleri bakımından 7 kavramsal kategori altında

toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun kaynağını (gerekçesini) oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

Kategori 1: Sevgiye ve Yardıma İhtiyaç Duyan

Tablo 5 incelendiğinde “sevgiye ve yardıma ihtiyaç duyan ” kategorisinin toplam 40 metafor ve 74 (% 45,88) katılımcı tarafından olduğu görülmektedir. Bu kategoride yer alan metaforların frekanslarına bakıldığında en sık kullanılanlar içerisinde “kanadı kırık kuş ” (f: 7), “kedi ” (f: 6), “köpek ” (f: 5), “sokak hayvanı ” (f: 5) ve “yaralı kuş ” (f: 5)’ tur. Aşağıda katılımcıların “sevgiye ve yardıma ihtiyaç duyan ” kategorisini oluşturan metaforları niçin geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine ve bazı katılımcıların geliştirmiş oldukları metafora ait resim/ karikatüre yer verilmiştir.

“Mülteci yeni doğmuş bebek gibidir. Çünkü; bebekte yardıma muhtaçtır. Mülteci de yardıma muhtaçtır ve yeni doğmuş bebekte konuşmayı bilmez mültecilerde.”(A, 33)

“Mülteci kapıda kalmış komşu gibidir. Çünkü; ikisi de yardıma muhtaç ve sığınacak yerleri yok.”(A, 50)

“Mülteci kanadı kırık kuş gibidir. Çünkü; ikisi de yardıma ve ilgiye muhtaçtır. Çünkü mültecilerde başka ülkelere sığınır kuşlarda aynı mülteciler gibi insanlara sığınır bu yüzden her ikisi de yardıma ihtiyaç duyar, onun için mültecilere yardım etmeliyiz.”(A, 53)



Şekil 2. A,53 kodlu katılımcıya ait “mülteci ve kanadı kırık kuş ” görseli

“Mülteci öksüz bir çocuk gibidir. Çünkü; ikisi de korumasız ve yalnızdır.”(A, 89)



Şekil 3. A,89 kodlu katılımcıya ait “öksüz bir çocuk ” görseli

Kategori 2: Zorunluluktan Dolayı Yer Değiştiren

Tablo 5 incelendiğinde “zorunluluktan dolayı yer değiştiren” kategorisinin toplam 22 metafor ve 47 (% 29,14) katılımcı tarafından olduğu görülmektedir. Bu kategoride yer alan metaforların frekanslarına bakıldığında en sık kullanılanlar içerisinde “kuş” (f: 12), “leylek ” (f: 11), “göç eden kuş ” (f: 4) ve “balık ” (f: 2)’ tır. Aşağıda katılımcıların “zorunluluktan dolayı yer değiştiren” kategorisini oluşturan metaforları niçin geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine ve bazı katılımcıların geliştirmiş oldukları metafora ait resim/ karikatüre yer verilmiştir.

“Mülteci martılar gibidir. Çünkü; mülteciler evlerinden çıkıp hiç bilmedikleri yere gidiyorlar savaş olduğundan dolayı gitmeleri gerekir Martılar da zamanları geldiğinde göç ediyorlar. O insanların hepsi birleşerek Türkiye’ye göç ediyorlar martılar da birleşip göç ediyorlar.”(A, 57)

“Mülteci kuş gibidir. Çünkü; Her ikisi de zorunluluk olduğu için göç ediyorlar. Ortak yönleri ülkesinden başka ülkeye ya da şehirlere hep göç ediyorlar. ”(A, 63)

“Mülteci leylek gibidir. Çünkü; Leylekler sıcak bir yerde yaşar ve belirli bir süreye kadar orada bir yaşam kurarlar. Ama havalar soğuduğunda tıpkı Suriyeliler gibi başka bir ülkeye göç eder. ”(A, 79)



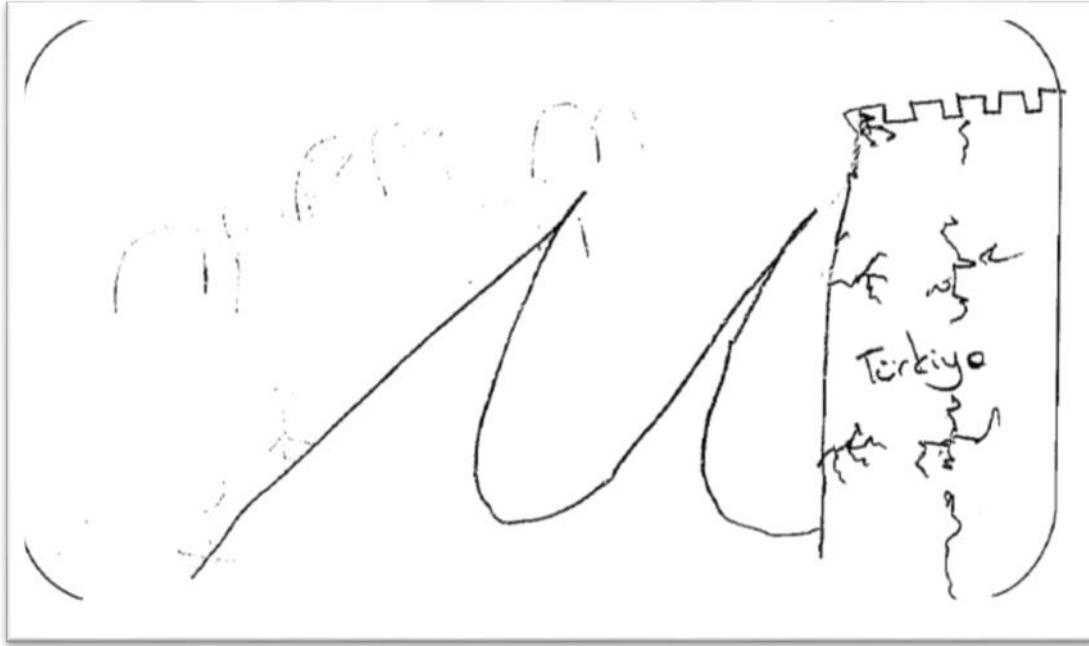
Şekil 4. A,79 kodlu katılımcıya ait “leylek ” görseli

Kategori 3: Bünyesinde Olumsuz Özellikler Barındıran

Tablo 5 incelendiğinde “bünyesinde olumsuz özellikler barındıran” kategorisinin toplam 13 metafor ve 13 (% 8,06) katılımcı tarafından olduğu görülmektedir. Bu kategoride yer alan metaforların frekanslarına bakıldığında her bir metaforun bir katılımcı tarafından temsil edildiği görülmektedir. Aşağıda katılımcıların “bünyesinde olumsuz özellikler barındıran” kategorisini oluşturan metaforları niçin geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine ve bazı katılımcıların geliştirmiş oldukları metafora ait resim/ karikatüre yer verilmiştir.

“Mülteci örümcek gibidir. Çünkü; ikisi de insanın huzuru bozarlar.”(A, 11)

“Mülteci güçlü dalgalar gibidir. Çünkü; ikisi de geldikleri yerlere zarar veriyorlar. Her zaman kötülük yapıp geldiği ülkede huzursuzluk getiriyorlar.”(A, 106)



Şekil 5. A, 106 kodlu katılımcıya ait “güçlü dalgalar ” görseli

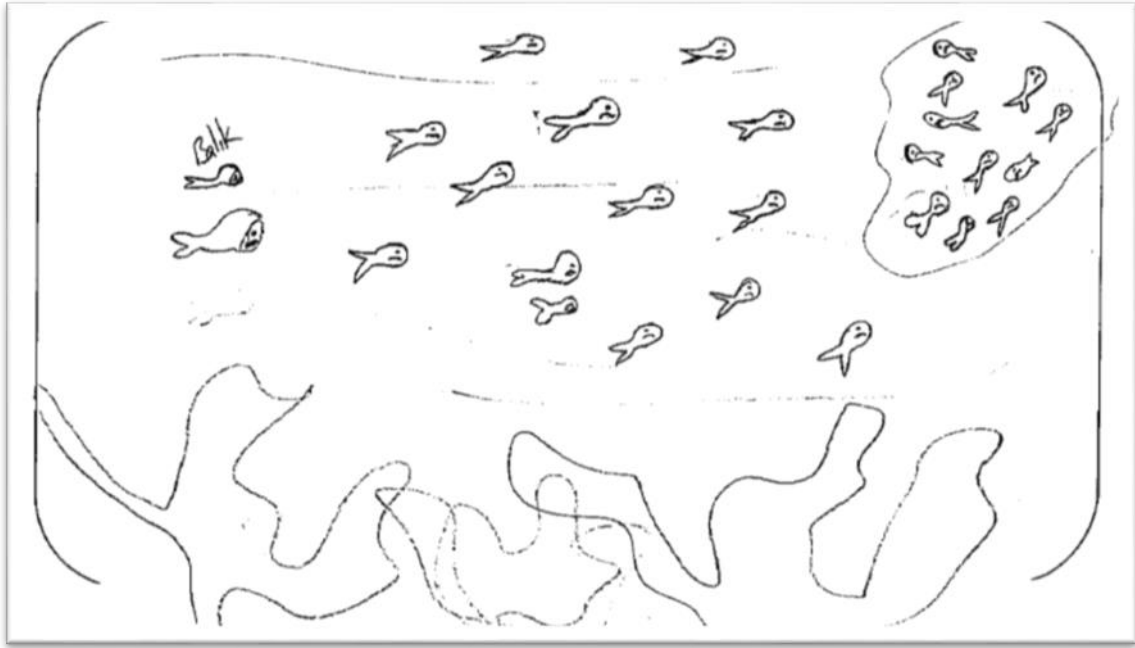
Kategori 4: Güvende ve Özgür Yaşamak İsteyen

Tablo 5 incelendiğinde “güvende ve özgür yaşamak isteyen ” kategorisinin toplam 9 metafor ve 10 (% 6,20) katılımcı tarafından olduğu görülmektedir. Bu kategoride yer alan metaforların frekanslarına bakıldığında en sık kullanılanlar içerisinde “kuş” (f:2), olduğu görülmektedir. Aşağıda katılımcıların “güvende ve özgür yaşamak isteyen” kategorisini

oluşturan metaforları niçin geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine ve bazı katılımcıların geliştirmiş oldukları metafora ait resim/ karikatüre yer verilmiştir.

“Mülteci kuş gibidir. Çünkü; kuş özgür bir canlıdır, hayvandır. Onlarda kuş gibi özgür olura, bizim ülkemize gelirler.”(A, 18)

“Mülteci sudaki balık gibidir. Çünkü; suda ya da akvaryumdaki balıklar annelerinin yanından ayrılmazlar. Eğer ki biz o sudaki balıkları tutarsak hem ailelerinden ayrılırlar hem de çok korkarlar. Ondan dolayı ben de mültecileri denizdeki, akvaryumdaki balıklara benzettim. Yani biz balıkları (mültecileri) avlamayarak onları korumalıyız.”(A, 125)



Şekil 6. A, 125 kodlu katılımcıya ait “sudaki balık ” görseli

“Mülteci yaralı bir tavşan gibidir. Çünkü; yaralı tavşan hayata tutunmak için çabalar. Mülteci de hayata tutunmak için o savaş ortamından yaralı bir tavşan gibi kaçır ve özgürlüğe gider. Yaşamaya çalışmaya, özgürlüğe gider.”(A, 180)

Kategori 5: Mevcut Konumu Belli Olmayan

Tablo 5 incelendiğinde “mevcut konumu belli olmayan ”kategorisinin toplam 9 metafor ve 9 (%5,58) katılımcı tarafından olduğu görülmektedir. Bu kategoride yer alan metaforların frekanslarına bakıldığında her bir metaforun bir katılımcı tarafından temsil edildiği görülmektedir. Aşağıda katılımcıların “mevcut konumu belli olmayan”

kategorisini oluşturan metaforları niçin geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine ve bazı katılımcıların geliştirmiş oldukları metafora ait resim/ karikatüre yer verilmiştir.

“Mülteci kayıp bir eşya gibidir. Çünkü; kayıp bir eşya gibi yeri belli değildir..”(A, 117)

“Mülteci perde gibidir. Çünkü; perde de mülteciler gibi oradan oraya sürükleniyor, oradan oraya göç ediyorlar.(A, 192)



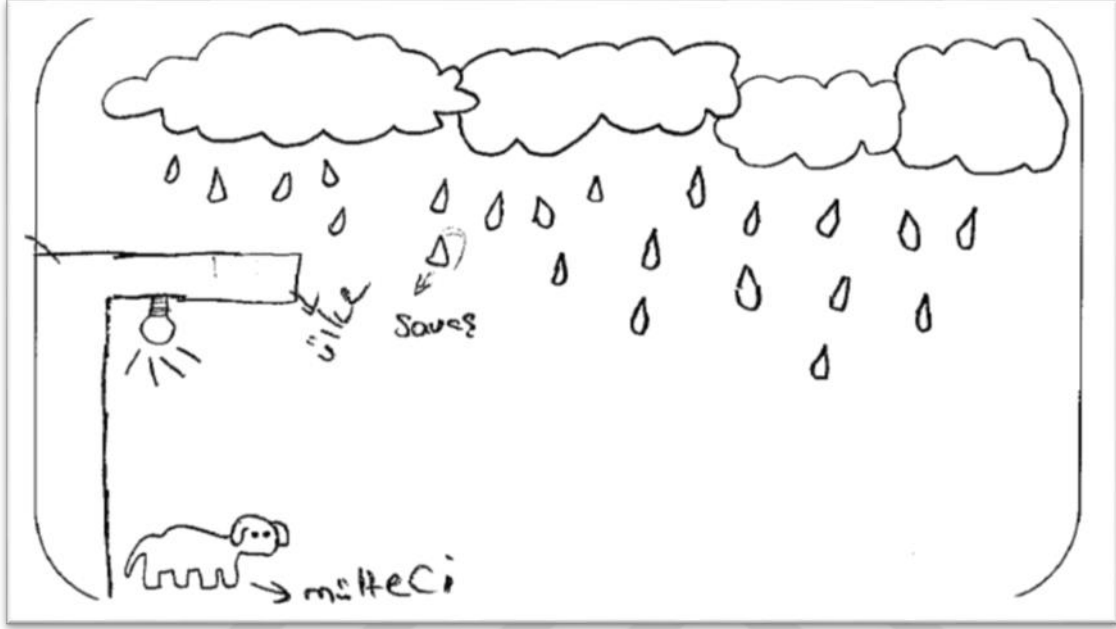
Şekil 7. A, 192 kodlu katılımcıya ait “perde ” görseli

Kategori 6: Başkasına Sığınan

Tablo 5 incelendiğinde “başkasına sığınan” kategorisinin toplam 5 metafor ve 5 (% 3,10) katılımcı tarafından olduğu görülmektedir. Bu kategoride yer alan metaforların frekanslarına bakıldığında her bir metaforun bir katılımcı tarafından temsil edildiği görülmektedir. Aşağıda katılımcıların “başkasına sığınan” kategorisini oluşturan metaforları niçin geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine ve bazı katılımcıların geliştirmiş oldukları metafora ait resim/ karikatüre yer verilmiştir.

“Mülteci kedi gibidir. Çünkü; mülteciler bizim Türkiye’imize sığınmıştır. Mesela kediler gibi. Kediler de bize sığınır.”(A, 113)

“Mülteci yağmurda kuru bir yere sığınan köpek gibidir. Çünkü; yağmuru savaşa benzetiyorum kuru bir yere sığınılan şey ülke, sığınan köpekte sığınan insanlar gibi ve köpeklerde dışarıda yoluna devam etmek istese bile bir yere sığınmak zorunda .”(A, 159)

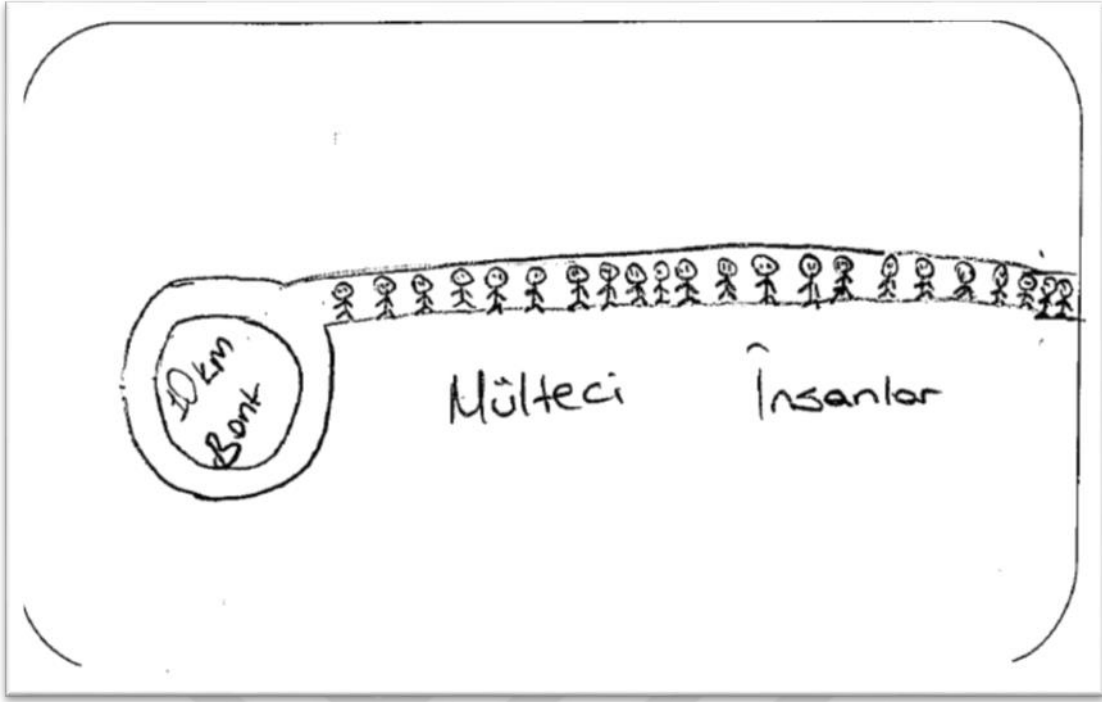


Şekil 8. A,159 kodlu katılımcıya ait “yağmurda kuru bir yere sığınan köpek ” görseli

Kategori 7: Bulundukları Yeri Benimseyen

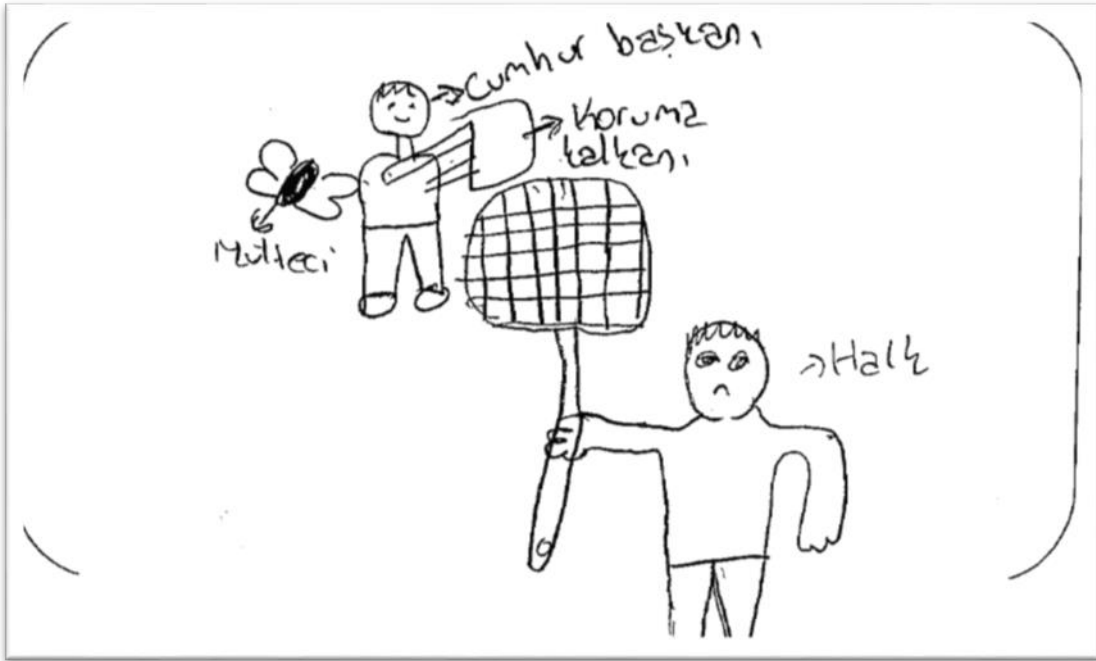
Tablo 5 incelendiğinde “bulundukları yeri benimseyen” kategorisinin toplam 3 metafor ve 3 (% 1,86) katılımcı tarafından olduğu görülmektedir. Bu kategoride yer alan metaforların frekanslarına bakıldığında her bir metaforun bir katılımcı tarafından temsil edildiği görülmektedir. Aşağıda katılımcıların “bulundukları yeri benimseyen” kategorisini oluşturan metaforları niçin geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine ve bazı katılımcıların geliştirmiş oldukları metafora ait resim/ karikatüre yer verilmiştir.

“Mülteci bant gibidir. Çünkü; ikisi de gittikleri yere yapışır ve çoklar.”(A, 118)



Şekil 9. A, 118 kodlu katılımcıya ait “bant ” görseli

“Mülteci sinek gibidir. Çünkü; ikisini de kovsak bile gitmez. (A, 172)



Şekil 10. A, 172 kodlu katılımcıya ait “sinek ” görseli

4.3. Orta Sosyoekonomik Düzeyindeki Katılımcıların “ Mülteci ” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

Tablo 6

Orta Sosyoekonomik Düzeydeki Katılımcıları “Mülteci” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Aç Kalmış Hayvan	1	0,42	54	Koltuk Kenarı	1	0,42
2	Aç Kedi	1	0,42	55	Korkak Güvercin	1	0,42
3	Ağustos Böceği İle Karınca	1	0,42	56	Korkak Karga	1	0,42
4	Alzheimer’li Yaşlı	1	0,42	57	Korumasız Hayvanlar	1	0,42
5	Annesinden Zorla Koparılan Masum Bir Bebek	1	0,42	58	Köpek	2	0,84
6	Ayakkabı	1	0,42	59	Kuş	54	22,68
7	Balina	1	0,42	60	Kuş Yavrusu	1	0,42
8	Bebek	4	1,68	61	Küçük Bir Çocuk	1	0,42
9	Bitki	1	0,42	62	Küçük Kardeş	1	0,42
10	Bozuk Pil	1	0,42	63	Leylek	20	8,40
11	Bulut	1	0,42	64	Masum Köpek	1	0,42
12	Çanta	1	0,42	65	Meyve	1	0,42
13	Çiçek	2	0,84	66	Misafir	7	2,94
14	Çocuk	2	0,84	67	Misafirlikten Gitmeyen Komşu	1	0,42
15	Davetsiz Misafir	2	0,84	68	Nesli Tükenecek Hayvan	1	0,42
16	Deniz	1	0,42	69	On Beş Tatilde Gelen Kuzen	1	0,42
17	Denizdeki Balık	1	0,42	70	Otobüs	2	0,84
18	Deve	1	0,42	71	Ördek	1	0,42
19	Dışarıdan Gelen Madde	1	0,42	72	Örümcekler	1	0,42
20	Dilenci	3	1,26	73	Satıcı	1	0,42
21	Dünya Turu Yapan İnsan	1	0,42	4	Sığınma İhtiyacı Olan Kedi	1	0,42
22	Evden Atılmış Kedi	1	0,42	75	Sinek	1	0,42
23	Evsiz Bir Hayvan	2	0,84	76	Sokak Çocukları	1	0,42
24	Fare	2	0,84	77	Sokak Hayvanı	4	1,68
25	Gezici	1	0,42	78	Sokak Köpeği	1	0,42
26	Göç Eden İnsan	1	0,42	79	Solgun Çiçek	2	0,84
27	Göçebe	2	0,84	80	Su	2	0,84
28	Göç Eden Kuş	13	5,46	81	Susuz Kalmış Çiçek	1	0,42
29	Güvercin	1	0,42	82	Teneke	1	0,42
30	Hava	1	0,42	83	Tilki	1	0,42
31	Hayvanların Yaşamı	1	0,42	84	Turist	1	0,42

32	Hayvan/Hayvanlar	9	3,78	85	Uzay Boşluğunda Sürüklenen Cisim	1	0,42
33	Hayvanat Bahçesindeki Aslan	1	0,42	86	Vahşi Hayvan	1	0,42
34	Hırsız	1	0,42	87	Yağmurda Kalmış Kedi	1	0,42
35	Hostes	1	0,42	88	Yalnız Kalmış İnsan	2	0,84
36	Işıksız Lamba	1	0,42	89	Yaralı Ceylan	1	0,42
37	İkinci Ve Ya Üçüncü Kardeş	1	0,42	90	Yardım Bekleyen Kedi	1	0,42
38	İlgi İsteyen Çocuk	1	0,42	91	Yardıma Aç Hayvan	1	0,42
39	İthalat	1	0,42	92	Yardıma İhtiyacı Olan Bebek	1	0,42
40	Kaçak Mal	1	0,42	93	Yardıma Muhtaç Biri	1	0,42
41	Kalem	1	0,42	94	Yardıma Muhtaç Hayvan	1	0,42
42	Kampçı	2	0,84	95	Yardıma Muhtaç Kuş	1	0,42
43	Kanadı Kırık Kuş	1	0,42	96	Yaşlı Teyze	1	0,42
44	Kanatsız Kuş	1	0,42	97	Yatalak	2	0,84
45	Kaplumbağa	1	0,42	98	Yavru Bir Kuş	1	0,42
46	Kardeş	3	1,26	99	Yavru Kedi	2	0,84
47	Kargoda Giden Eşya	2	0,84	100	Yavru Köpek	2	0,84
48	Kaza Geçirmiş Bir İnsan	1	0,42	101	Yemek İsteyen Kedi	1	0,42
49	Kedi	7	2,94	102	Yeni Doğan Bebek	5	2,10
50	Kelebek	1	0,42	103	Yeni Üretilen Gıdanın Üretildikten Sonra Marketlere Taşınması	1	0,42
51	Kimsesiz Olan	1	0,42	104	Yırtık Eşya	1	0,42
52	Kirli Su	1	0,42	105	Yuva Arayan Bir Çocuk	1	0,42
53	Kuala	1	0,42	106	Zor Durumda Kalmış Dost	1	0,42
Toplam						240	100

Tablo 6 incelendiğinde orta sosyoekonomik düzeydeki katılımcıların “ mülteci ” kavramına yönelik 106 adet metafor geliştirdikleri görülmektedir. Bunun 79 tanesi yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 161 metafor ise 2, 3, 4, 5, 7, 9, 13, 20, 54 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 2.26 olarak hesaplanmıştır. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “kuş” (f: 54), “leylek” (f: 20), “göç eden kuş ” (f: 13), “hayvan” (f: 9), “kedi ” (f: 7), “misafir” (f: 7), “yeni doğan bebek” (f: 5), “bebek” (f: 4), “sokak hayvanı ” (f: 4), “dilenci ” (f: 3) ve “kardeş ” (f: 3) gelmektedir.

4.4. Orta Sosyoekonomik Düzeyindeki Katılımcıların “ Mülteci ” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metafor Kategorileri

Tablo 7

Orta Sosyoekonomik Düzeydeki Katılımcıları “Mülteci” Kavramına İlişkin Oluşturdıkları Metafor Kategorileri

Sıra No	Kategori Adı	Metaforlar	Metafor Sayısı	Toplam Metafor
1	Zorunluluktan Dolayı Yer Değiştiren	Balina, On Beş Tatilde Gelen Kuzen, Denizdeki Balık, Deve, Evden Atılmış Kedi, Evsiz Kalmış Hayvan, Gezici, Göç Eden İnsan, Göç Eden Kuş, Güvercin Hayvanların Yaşamı, Kargoda Giden Eşya, Kedi, Kelebek, Korkak Karga, Kuş, Leylek, Meyve, Misafir, Otobüs, Sokak Hayvanı, Su, Turist	23	110
2	Sevgiye ve Yardıma İhtiyaç Duyan	Aç Kalmış Hayvan, Aç Kedi, Annesinden Zorla Koparılan Masum Bir Bebek, Bebek, Bitki, Çiçek, Çocuk, Dilenci, Evsiz Bir Hayvan, Fare, Hayvan, Hayvanat Bahçesindeki Aslan, İlgi İsteyen Çocuk, Kanadı Kırık Kuş, Kaplumbağa, Kardeş, Kaza Geçirmiş Bir İnsan, Kedi, Kimsesiz Olan, Korkak Güvercin, Korumasız Hayvanlar, Köpek, Kuş, Kuş Yavrusu, Küçük Bir Çocuk, Küçük Kardeş, Masum Köpek, Misafirlikten Gitmeyen Komşu, Nesli Tükenecek Hayvan, Sokak Çocukları, Sokak Hayvanı, Sokak Köpeği, Solgun Çiçek, Susuz Kalmış Çiçek, Yağmurda Kalmış Kedi, Yalnız Kalmış İnsan, Yaralı Ceylan, Yardım Bekleyen Kedi, Yardıma Muhtaç Hayvan, Yardıma İhtiyacı Olan Bebek, Yardıma Muhtaç Biri, Yardıma Muhtaç Kuş, Yaşlı Teyze, Yatalak, Yavru Bir Kuş, Yavru Kedi, Yavru Köpek, Yemek İsteyen Kedi, Yeni Doğan Bebek, Yırtık Eşya, Yuva Arayan Bir Çocuk	51	85
3	Mevcut Konumu Belli Olmayan	Alzheimer’li Yaşlı, Ayakkabı, Bulut, Çanta, Deniz, Dışarıdan Gelen Madde, Dünya Turu Yapan İnsan, Göçebe, Göçebe Kuş, Hava, Hostes, Işıksız Lamba, İthalat, Kaçak Mal, Kuşlar, Otobüs, Satıcı, Sinek, Su, Uzay Boşluğunda Sürüklenen Cisim, Yeni Üretilen Gıdanın Üretildikten Sonra Marketlere Taşınması	21	23
4	Bünyesinde Olumsuz Özellikler Barındıran	Ağustos Böceği İle Karınca, Bozuk Pil Davetsiz Misafir, Hırsız, İkinci ve Ya Üçüncü Kardeş, Kalem, Kirli Su, Kola Koltuk Kenarı, Örümcekler, Teneke, tilki, Vahşi Hayvan	13	14
5	Başkasına Sığınan	Fare, Kampçı, Kedi, Ördek, Sığınma İhtiyacı Olan Kedi, Zor Durumda Kalmış Dost	6	8

Tablo 7 incelendiğinde orta sosyoekonomik düzeyindeki katılımcıların “mülteci” kavramına yönelik oluşturdıkları metaforlar ortak özellikleri bakımından 5 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun kaynağını (gerekçesini) oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

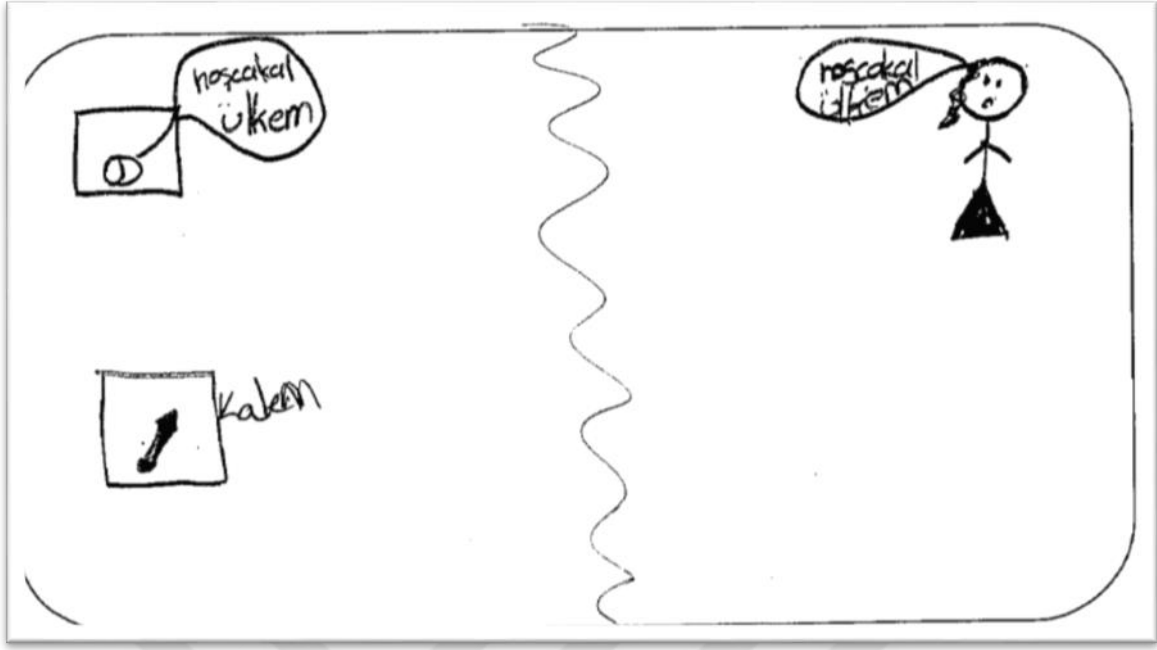
Kategori 1: Zorunluluktan Dolayı Yer Değiştiren

Tablo 7 incelendiğinde “zorunluluktan dolayı yer değiştiren” kategorisinin toplam 23 metafor ve 110 (% 46,2) katılımcı tarafından oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride yer alan metaforların frekanslarına bakıldığında en sık kullanılanlar içerisinde “kuş ” (f: 51), “leylek ” (f: 20), “göçmen kuş ” (f: 11), “misafir ” (f: 7) , “kargoyla giden eşya ” (f: 2) ve “kedi” (f: 2)’ dir. Aşağıda katılımcıların “zorunluluktan dolayı yer değiştiren” kategorisini oluşturan metaforları niçin geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine ve bazı katılımcıların geliştirmiş oldukları metafora ait resim/ karikatüre yer verilmiştir.

“Mülteci meyve gibidir. Çünkü; meyvelerde bir yerden bir yere gider. Örneğin pazardan eve. Mülteciler de kendi ülkesinden bizim ülkemize geliyorlar.”(O, 30)

“Mülteci göç eden kuş gibidir. Çünkü; kuşlarda soğuk yerden sıcak yere göç ederler mültecilerde ülkelerinde herhangi bir savaş ya da iş imkanları gibi yaşantılarından başka ülkelere göç ederler. ”(O, 36)

“Mülteci kargoda giden eşya gibidir. Çünkü; ikisi de olduğu yerden uzağa gider.”(O, 68)



Şekil 11. O,68 kodlu katılımcıya ait ‘kargoda giden eşya ’ görseli

‘‘Mülteci leylek gibidir. Çünkü; Mültecilerde başka ülkelerden başka ülkelere giderler. Leyleklerde habire yaz kış oradan oraya giderler. Bu yüzden ben mültecileri Leyleğe benzetiyorum’’(O, 117)



Şekil 12. O, 117 kodlu katılımcıya ait ‘leylek ’ görseli

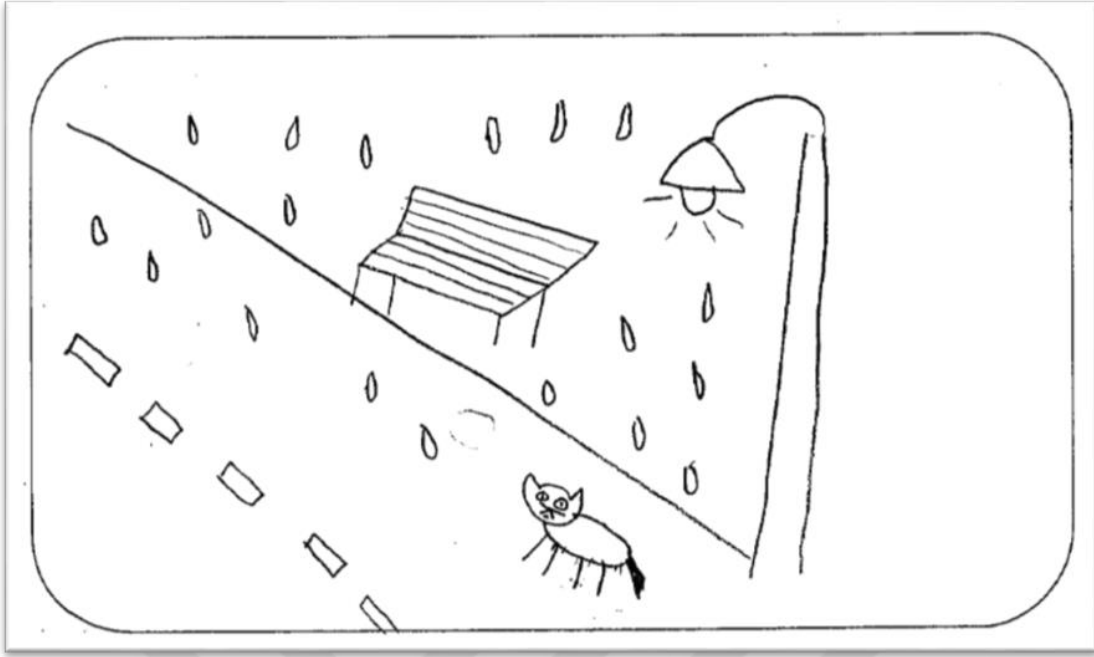
Kategori 2: Sevgiye ve Yardıma İhtiyaç Duyan

Tablo 7 incelendiğinde “sevgiye ve yardıma ihtiyaç duyan ” kategorisinin toplam 51 metafor ve 85 (% 35,7) katılımcı tarafından olduğu görülmektedir. Bu kategoride yer alan metaforların frekanslarına bakıldığında en sık kullanılanlar içerisinde “hayvan/hayvanlar ” (f: 9), “yeni doğan bebek ” (f: 5), “bebek ” (f: 4), “dilenci ” (f: 3) , “kardeş ” (f: 3)’ “kedi” (f: 3)’ “köpek ” (f: 3)’ ve “sokak hayvanı ” (f: 3)’ dır. Aşağıda katılımcıların “sevgiye ve yardıma ihtiyaç duyan ” kategorisini oluşturan metaforları niçin geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine ve bazı katılımcıların geliştirmiş oldukları metafora ait resim/ karikatüre yer verilmiştir.

“Mülteci yeni doğmuş bebek gibidir. Çünkü; o ülkeye zorunlu ve muhtaç olarak gelmiştir. Nasıl bebek anne ve babasına muhtaçsa mülteci de sığındığı ülkeye muhtaçtır.”(O, 31)

“Mülteci hayvan gibidir. Çünkü; mülteciler ülkelerindeki karmaşıklıktan kaçıp hayatta kalmak için bize sığınmışlardır. Hayvanlar da sokaklardaki tehlikeden ve kötü insanlar yüzünden bize sığınmışlardır. Her iki grubu da korumalı onları aç ve susuz bırakmamalıyız.”(O, 34)

“Mülteci yağmurda kalmış bir kedi gibidir. Çünkü; kedi yağmurda kalınca savunmasızdır. Yardıma ihtiyacı vardır ve tehlike altındadır. Mültecilerde böyle yardıma muhtaçtır.”(O, 114)



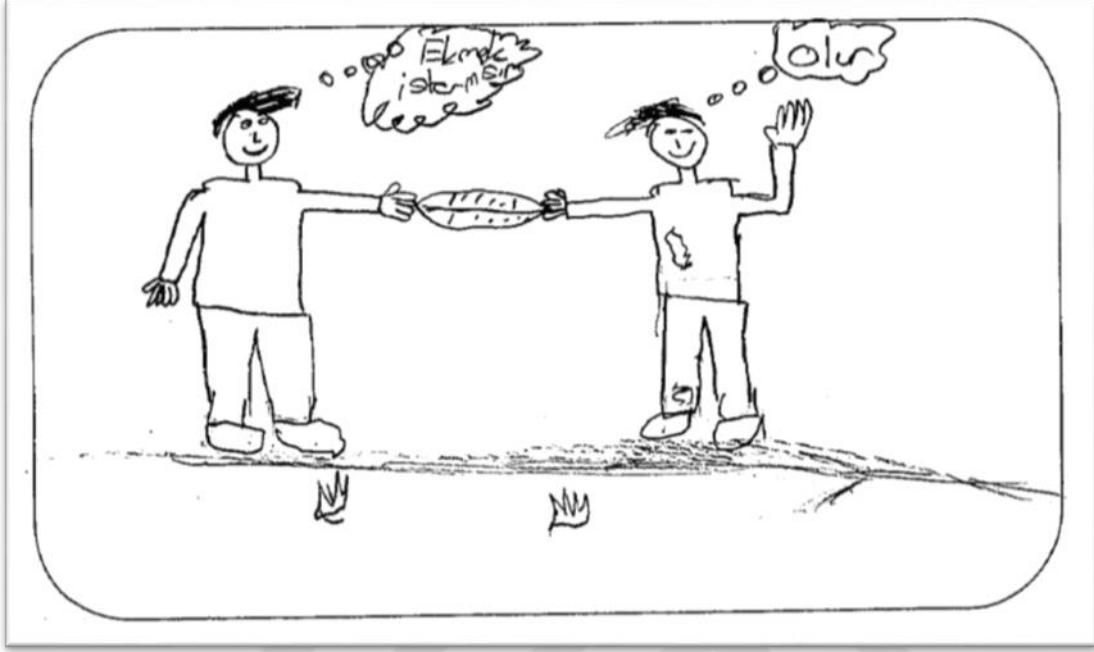
Şekil 13. O,114 kodlu katılımcıya ait “yağmurda kalmış bir kedi ” görseli

“Mülteci hayvanat bahçesindeki bir aslan gibidir. Çünkü; mülteciler bulunmayı istemedikleri yerde yaşamak durumunda kalmış insanlardır. Hayvanat bahçesindeki kafeslerde doğal yaşam alanı haricindeki bir yerde yaşayan aslanlar da istemediği bir alandadır. Çoğunlukla ikisi de mutlu görünmez.”(O, 209)



Şekil 14. O,209 kodlu katılımcıya ait “hayvanat bahçesindeki bir aslan” görseli

“Mülteci kardeşim gibidir. Çünkü; kardeşimin de yardıma ihtiyacı olur. Mültecilerinde yardıma ihtiyacı var.”(O, 234)

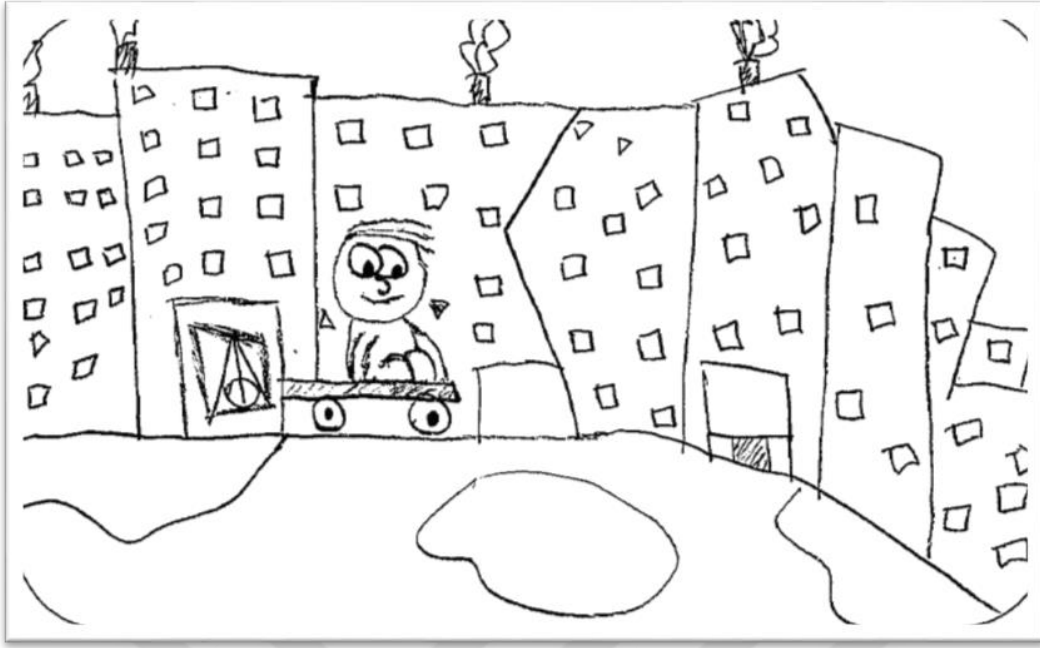


Şekil 15. O,234 kodlu katılımcıya ait “kardeşim ” görseli

Kategori 3: Mevcut Konumu Belli Olmayan

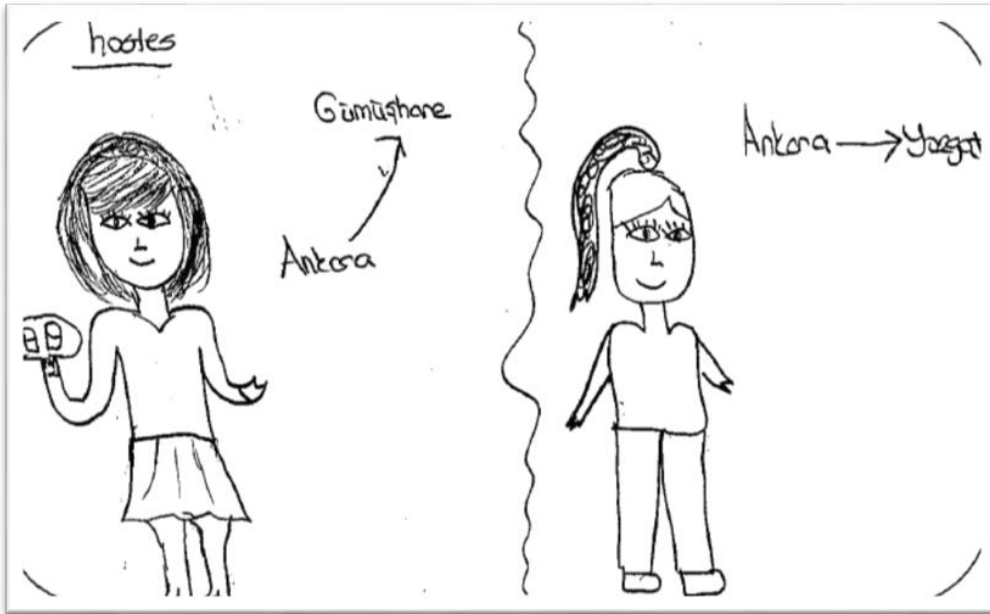
Tablo 7 incelendiğinde “mevcut konumu belli olmayan” kategorisinin toplam 21 metafor ve 23 (% 9,66) katılımcı tarafından olduğu görülmektedir. Bu kategoride yer alan metaforların frekanslarına bakıldığında en sık kullanılanlar içerisinde “göçebe ” (f: 2) ve “göçebe kuş” (f: 2)’tur. Aşağıda katılımcıların “mevcut konumu belli olmayan” kategorisini oluşturan metaforları niçin geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine ve bazı katılımcıların geliştirmiş oldukları metafora ait resim/ karikatüre yer verilmiştir.

“Mülteci satıcı gibidir. Çünkü; o insanlarda atıcılar gibi bir yerden bir yere gidiyor ve her zaman seyahat ediyor. Savaş çıktığı içinde bu zorunu hale geliyor. Ve insanları kimse evine almadığından dışarıda kalıyorlar.”(O, 21)



Şekil 16. O,21 kodlu katılımcıya ait “satıcı ” görseli

“Mülteci hostes gibidir. Çünkü; mülteciler de hostesler gibi başka yerlere gidiyorlar. Mesela hostesler uçakla Ankara’da Gümüşhane’ye giderken mültecilerde Ankara’da Yozgat’a gidebiliyorlar. Gezmeleri açısından hostes ve mültecileri birbirine benzettim.” (O, 121)



Şekil 17. O,121 kodlu katılımcıya ait “hostes ” görseli

“Mülteci çanta gibidir. Çünkü; onlar çanta gibi bir oradan bir buraya taşınır.”(O, 196)

“Mülteci kuş gibidir. Çünkü; ikisi de her yerde yuva kurabilir.”(O, 235)

Kategori 4: Bünyesinde Olumsuz Özellikler Barındıran

Tablo 7 incelendiğinde “bünyesinde olumsuz özellikler barındıran” kategorisinin toplam 13 metafor ve 14 (% 5,88) katılımcı tarafından oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride yer alan metaforların frekanslarına bakıldığında en sık kullanılanlar içerisinde “davetsiz misafir” (f: 2) dir. Aşağıda katılımcıların “bünyesinde olumsuz özellikler barındıran” kategorisini oluşturan metaforları niçin geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine ve bazı katılımcıların geliştirmiş oldukları metafora ait resim/ karikatüre yer verilmiştir.

“Mülteci koltuk kenarı gibidir. Çünkü; ikisi de her ne kadar yararlı görünse de her zaman bir yerini yaralar.”(O, 264)

“Mülteci kola gibidir. Çünkü; dişlerimiz ülkedir ve onlar kola gibi düşlerimize zarar verir.”(O, 272)

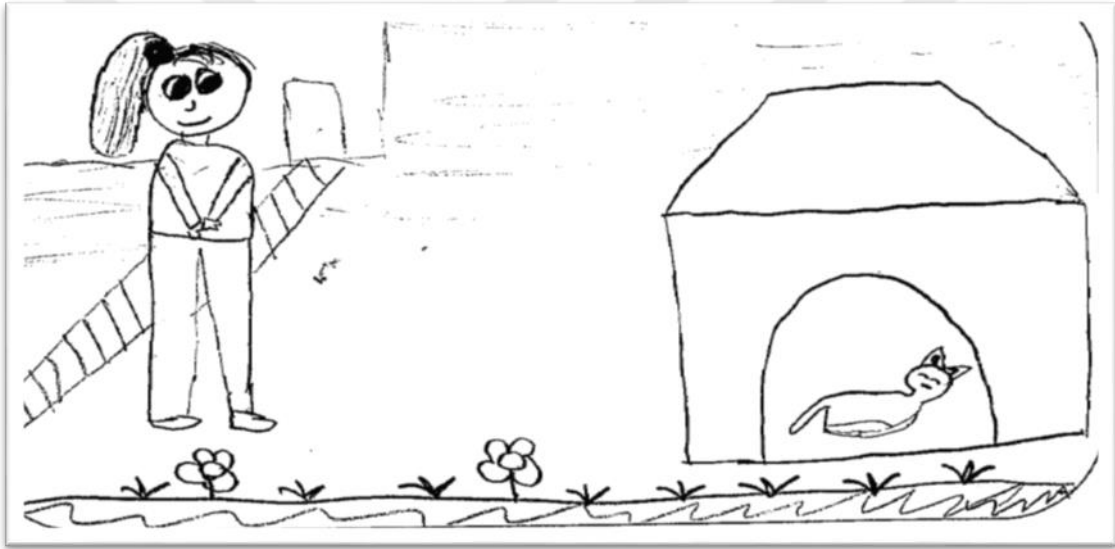


Şekil 18. O,272 kodlu katılımcıya ait “kola” görseli

Kategori 5: Başkasına Sığınan

Tablo 7 incelendiğinde “başkasına sığınan” kategorisinin toplam 6 metafor ve 8 (% 3,36) katılımcı tarafından olduğu görülmektedir. Bu kategoride yer alan metaforların frekanslarına bakıldığında en sık kullanılanlar içerisinde “kampçı” (f: 2) ve “kedi” (f: 2)’dir. Aşağıda katılımcıların “başkasına sığınan” kategorisini oluşturan metaforları niçin geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine ve bazı katılımcıların geliştirmiş oldukları metafora ait resim/ karikatüre yer verilmiştir.

“Mülteci kedi gibidir. Çünkü; bir evin bahçesine sığınır kedi. Mülteci de kedi gibi bizim ülkemize sığınır.”(O, 70)



Şekil 19. O,70 kodlu katılımcıya ait “kedi ” görseli

“Mülteci zor durumda kalmış dost gibidir. Çünkü; ikisi de zor durumda kaldıklarında bize sığınır ve onlara yardım ederiz.”(O, 204)



Şekil 20. O,204 kodlu katılımcıya ait “zor durumda kalmış dost ” görseli

4.5. Üst Sosyoekonomik Düzeyindeki Katılımcıların “ Mülteci ” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

Tablo 8

Üst Sosyoekonomik Düzeydeki Katılımcıları “Mülteci” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Aç Fare	1	0,58	54	Kartal	1	0,58
2	Ağaç	1	0,58	55	Kedi	8	4,64
3	Ambalaj Kutusu	1	0,58	56	Kenara Atılmış Eşya	1	0,58
4	Anne Şefkatine Muhtaç Biri	1	0,58	57	Kene	1	0,58
5	Arılar	1	0,58	58	Kış Aylarında Aç Kalan Hayvanlar	1	0,58
6	Ayağı Kırılmış Kedi	1	0,58	59	Kitap	1	0,58
7	Bağırsak Paraziti	1	0,58	60	Komşum	1	0,58
8	Bakıma Muhtaç Bebek	1	0,58	61	Köpek	4	2,32
9	Bakteri	1	0,58	62	Kullanılmayan Eski Eşya	1	0,58
10	Balık	1	0,58	63	Kurtan Kaçan Koyun	1	0,58
11	Bayatlamış Ekmek	1	0,58	64	Kuş	10	5,80
12	Benim Olmayan Kalem	1	0,58	65	Kuzgun	1	0,58
13	Beş Kuruş	1	0,58	66	Küçük Bir Çocuk	1	0,58
14	Bornoz Cebi	1	0,58	67	Leylek	8	4,64
15	Böcek	1	0,58	68	Makyaj Çantasındaki On Kuruş	1	0,58

16	Bufala	1	0,58	69	Martı	1	0,58
17	Buzlu Cam	1	0,58	70	Mecburi Bir Turist	1	0,58
18	Çakal	1	0,58	71	Mikrop	3	1,74
19	Çaresiz Hayvanlar	1	0,58	72	Misafir	3	1,74
20	Çocuk	2	1,16	73	Nakliye Aracındaki Eşyalar	1	0,58
21	Çöpe Atılan Kâğıt	1	0,58	74	Nankör Kediler	1	0,58
22	Dalından Koparılmış Çiçek	1	0,58	75	Sahipsiz Hayvanlar	1	0,58
23	Delikli Kumbara	1	0,58	76	Sarmaşık	1	0,58
24	Denizde Sallanan Sandal	1	0,58	77	Savunmasız Bir Bebek	1	0,58
25	Dışarıda Kalan Hayvanlar	1	0,58	78	Seken Top	1	0,58
26	Dilenci	10	5,80	79	Sevilmeyen Köpek	1	0,58
27	Duvardan Seken Top	1	0,58	80	Sırtlan	1	0,58
28	Engelli İnsanlar	1	0,58	81	Sinek	1	0,58
29	Eşya	1	0,58	82	Sokağa Atılmış Kedi	2	1,16
30	Evcil Bir Kedi	2	1,16	83	Sokak Hayvanları	4	2,32
31	Evinden Atılmış İnsan	1	0,58	84	Sokak Köpeği	2	1,16
32	Evlilik Çocuk	2	1,16	85	Sorumsuz İnsanlar	1	0,58
33	Fakir Köylüler	1	0,58	86	Suya Muhtaç Çiçek	1	0,58
34	Fare	2	1,16	87	Sülük	1	0,58
35	Göç Eden Bir Kuş	8	4,64	88	Tilki	1	0,58
36	Göç Eden Leylek	1	0,58	89	Tükenmez Kalem	1	0,58
37	Göçebe	2	1,16	90	Uçak	1	0,58
38	Göktaşları	1	0,58	91	Uçamayan Kuş	1	0,58
39	Güneşe İhtiyacı Olan Çiçek	1	0,58	92	Uysal Köpek	1	0,58
40	Güvercin	1	0,58	93	Vergisiz Telefon	1	0,58
41	Halk Algısındaki Kedi	1	0,58	94	Yapraklarını Dökmüş Ağaç	1	0,58
42	Hamam Böceği	1	0,58	95	Yardım İsteyen Dilenci	1	0,58
43	Hasta Bir yavru kedi	1	0,58	96	Yardıma İhtiyacı Olan Bir Köpek	1	0,58
44	Hayvan	6	3,48	97	Yardıma İhtiyacı Olan Kedi	1	0,58
45	Hırsız	2	1,16	98	Yatıya Kalan Misafir	1	0,58
46	Kalem	1	1,26	99	Yavru Kedi	2	1,16
47	Kanat	1	0,58	100	Yavru Köpek	1	0,58
48	Kanatsız Kuşlar	1	0,58	101	Yeni Doğmuş Bir Bebek	1	0,58
49	Kanserli Hücre	1	0,58	102	Yılan	1	0,58
50	Kaplan	1	0,58	103	Yoksul Biri	2	1,16
51	Kaplumbağa	4	2,32	104	Yurt Arkadaşı	1	0,58
52	Kardeş	1	0,58	105	Yurtdışından Gelen Eşyalar	1	0,58
53	Karınca	1	0,58	106	Zeytin	1	0,58
Toplam						173	100

Tablo 8 incelendiğinde üst sosyoekonomik düzeydeki katılımcıların “ mülteci ” kavramına yönelik 106 adet metafor geliştirdikleri görülmektedir. Bunun 85 tanesi yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 88 metafor ise 2, 3, 4, 6, 8, 10 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık

olarak 1.63 olarak hesaplanmıştır. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “dilenci” (f: 10), “kuş” (f: 10), “göç eden bir kuş ” (f: 8), “kedi” (f: 8), “leylek” (f: 8), “hayvan ” (f: 6), “köpek” (f: 4), “sokak hayvanları” (f: 4), “misafir ” (f: 3) ve “mikrop ” (f: 3)’ gelmektedir.

4.6. Üst Sosyoekonomik Düzeyindeki Katılımcıların “ Mülteci ” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metafor Kategorileri

Tablo 9

Üst Sosyoekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Mülteci” Kavramına İlişkin Oluşturdıkları Metafor Kategorileri

Sıra No	Kategori Adı	Metaforlar	Metafor Sayısı	Toplam Metafor
1	Sevgiye ve Yardıma İhtiyaç Duyan	Aç Fare, Anne Şefkatine Muhtaç Biri Ayağı Kırılmış Kedi, Bakıma Muhtaç Bebek, Buzlu Cam, Çaresiz Hayvanlar, Çocuk, Dışarıda Kalan Hayvanlar, Dilenci, Engelli İnsanlar Evlatlık Çocuk, Fakir Köylüler Güneşe İhtiyacı Olan Çiçek, Hasta Bir Yavru Kedi, Hayvan, Kalem, Kanatsız Kuşlar, Kardeş, Karınca Kedi, Kış Aylarında Aç Kalan Hayvanlar, Komşum, Köpek, Küçük Bir Çocuk, Sahipsiz Hayvanlar, Savunmasız Bir Bebek, Sokağa Atılmış Kedi, Sokak Hayvanları, Sokak Köpekleri, Suyu Muhtaç Çiçek Uçamayan Kuş, Uysal Köpek, Yapraklarını Dökmüş Ağaç, Yardım İsteyen Dilenci, Yardıma İhtiyacı Olan Bir Köpek, Yardıma İhtiyacı Olan Kedi, Yavru Kedi, Yavru Köpek, Yeni Doğmuş Bir Bebek, Yoksul İnsan	40	50
2	Zorunluluktan Dolayı Yer Değiştiren	Bufala, Bulunduğu Yerden Ayrılan, Dalından Koparılmış Çiçek Duvardan Seken Top, Eşya, Evcil Bir Kedi, Evinden Atılmış İnsan, Göç Eden Bir Kuş, Göç Eden Leylek, Göçebe, Göktaşları, Güvercin Hayvan, Kanat, Kartal, Kurttan Kaçan Koyun, Kuş, Kuzgun Leylek, Martı, Mecburi Bir Turist Nakliye Aracındaki Eşyalar, Seken Top, Sırtlan, Uçak	25	44
3	Bünyesinde Olumsuz Özellikler Barındıran	Ambalaj Kutusu, Bağırsak Paraziti Bayatlamış Ekmek, Benim Olmayan Kalem, Beş Kuruş, Bornoz Cebi Çakal,	32	39

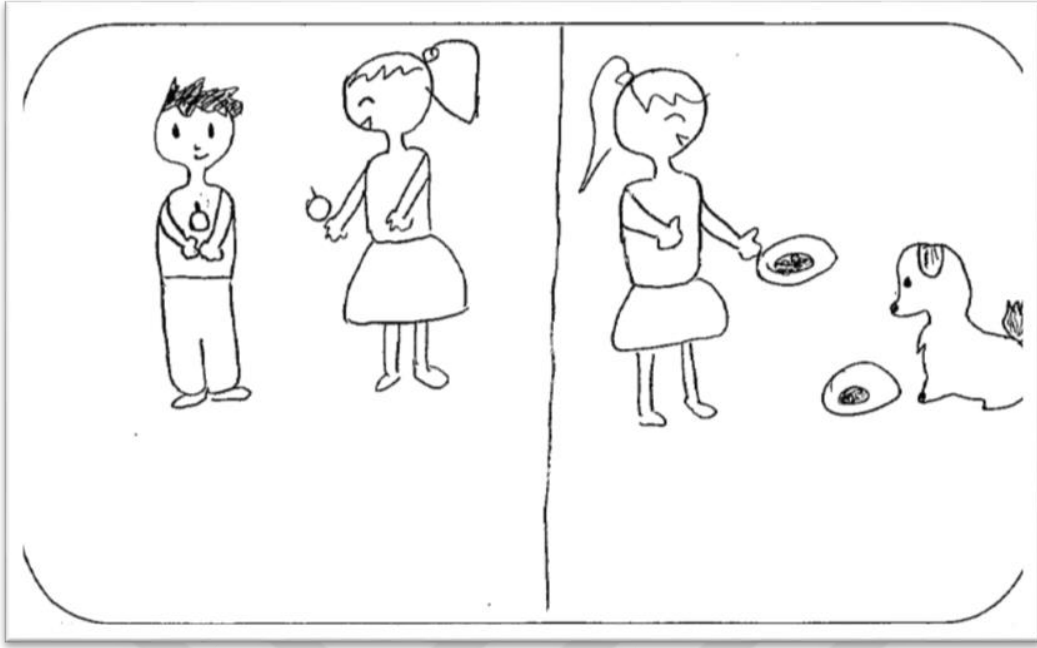
		Çöpe Atılan Kâğıt, Delikli Kumbara, Dilenci, Halk Algısındaki Kedi, Hamam Böceği, Hayvan, Hırsız, Kanserli Hücre, Kaplan Kaplumbağa, Kedi, Kene, Kitap Kullanılmayan Eski Eşya, Leylek Mikrop, Misafir, Nankör Kediler Seilmeyen Köpek, Sorumsuz İnsanlar, Sülük, Tilki, Tükenmez Kalem, Vergisiz Telefon, Yılan		
4	Mevcut Konumu Belli Olmayan	Balık, Denizde Sallanan Sandal, Dilenci, Fare, Göçmen Kuş, Hayvan, Kaplumbağa, Kediler, Köpek, Kuş, Misafir, Sokak Köpeği, Sokakta Kalan Bir Kedi, Yatiya Kalan Misafir, Yurt Arkadaşı	15	18
5	Başkasına Sığınan	Evcil Bir Kedi, Fare, Kedi, Sokak Hayvanları, Sokaklarda Aç Kalan Hayvanlar, Yoksul Biri	6	6
6	Toplu Halde Yaşayan	Arılar, Bakteri, Göçmen kuşlar Mikrop, Zeytin	5	6
7	Hor Görülen	Evlatlık Çocuk, Hayvanlar, Kenara Atılmış Eşya, Makyaj Çantasındaki On Kuruş, Yurtdışından Gelen Eşyalar	5	5
8	Bulundukları Yeri Benimseyen	Ağaç, Böcek, Misafir, Sarmaşık Sinek	5	5

Tablo 9 incelendiğinde üst sosyoekonomik düzeyindeki katılımcıların “ mülteci ” kavramına yönelik oluşturdukları metaforlar ortak özellikleri bakımından 8 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun kaynağını (gerekçesini) oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

Kategori 1: Sevgiye ve Yardıma İhtiyaç Duyan

Tablo 9 incelendiğinde “sevgiye ve yardıma ihtiyaç duyan” kategorisinin toplam 40 metafor ve 50 (% 29) katılımcı tarafından oluşturduğu görülmektedir. Bu kategoride yer alan metaforların frekanslarına bakıldığında en sık kullanılanlar içerisinde “dilenci ” (f: 5), “çocuk ” (f: 2), “hayvan ” (f: 2), “kedi ” (f: 2), “köpek ” (f: 2), “sokak hayvanı ” (f: 2) ve “yavru kedi” (f: 2)’ dir. Aşağıda katılımcıların “sevgiye ve yardıma ihtiyaç duyan” kategorisini oluşturan metaforları niçin geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine ve bazı katılımcıların geliştirmiş oldukları metafora ait resim/ karikatüre yer verilmiştir.

“Mülteci hayvan gibidir. Çünkü; ikisi de yardımımıza ve sevgimize muhtaçtır.”(Ü, 30)



Şekil 21. Ü,30 kodlu katılımcıya ait “hayvan ” görseli

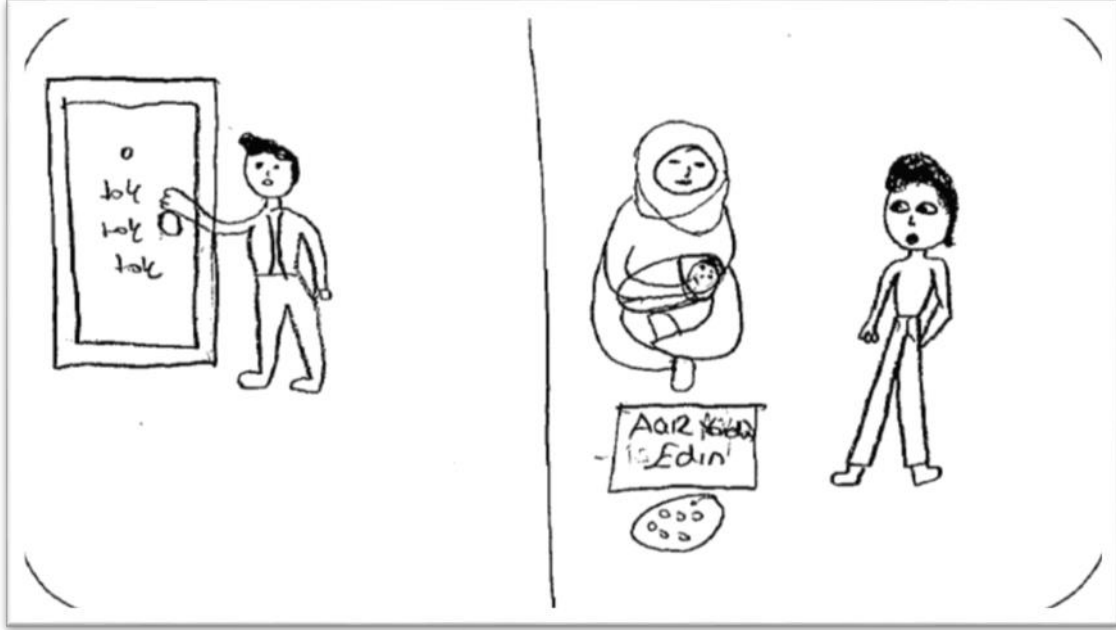
“Mülteci çocuk gibidir. Çünkü; çocuklar gibi onların da bize ihtiyacı var. Onların ülkesi savaş altında olduğu için kendilerini kötü hissediyorlar. Onlara yardımcı olmalıyız.”(Ü, 93)

“Mülteci yavru köpek gibidir. Çünkü; ikisi de masum ve yardıma muhtaçlardır ve yalnızlardır.”(Ü,133)



Şekil 22. Ü,133 kodlu katılımcıya ait “yavru köpek ” görseli

“Mülteci komşum gibidir. Çünkü; mültecilerde komşularımız gibi bizden yardım ister. Başına düşüğü zaman komşu nasıl yardım isteyip komşusuna sığınıyorsa mülteci de o şekilde ülkesindeki düşmanlardan kaçarak bizim ülke sığınır. Fakat bazı zamanlarda komşularımızın yaptığı gibi bizi rahatsız edip zorla para veya yardım istiyorlar. Ve bu bizi çok rahatsız ediyor.”(Ü,164)



Şekil 23. Ü,164 kodlu katılımcıya ait “komşu ” görseli

Kategori 2: Zorunluluktan Dolayı Yer Değiştiren

Tablo 9 incelendiğinde “zorunluluktan dolayı yer değiştiren” kategorisinin toplam 25 metafor ve 44 (% 25,52) katılımcı tarafından oluşturulmaktadır. Bu kategoride yer alan metaforların frekanslarına bakıldığında en sık kullanılanlar içerisinde “kuş ” (f: 9), “leylek ” (f: 6), “göç eden kuş ” (f: 6) ve “göçebe ” (f: 2) ‘ dir. Aşağıda katılımcıların “zorunluluktan dolayı yer değiştiren” kategorisini oluşturan metaforları niçin geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine ve bazı katılımcıların geliştirmiş oldukları metafora ait resim/ karikatüre yer verilmiştir.

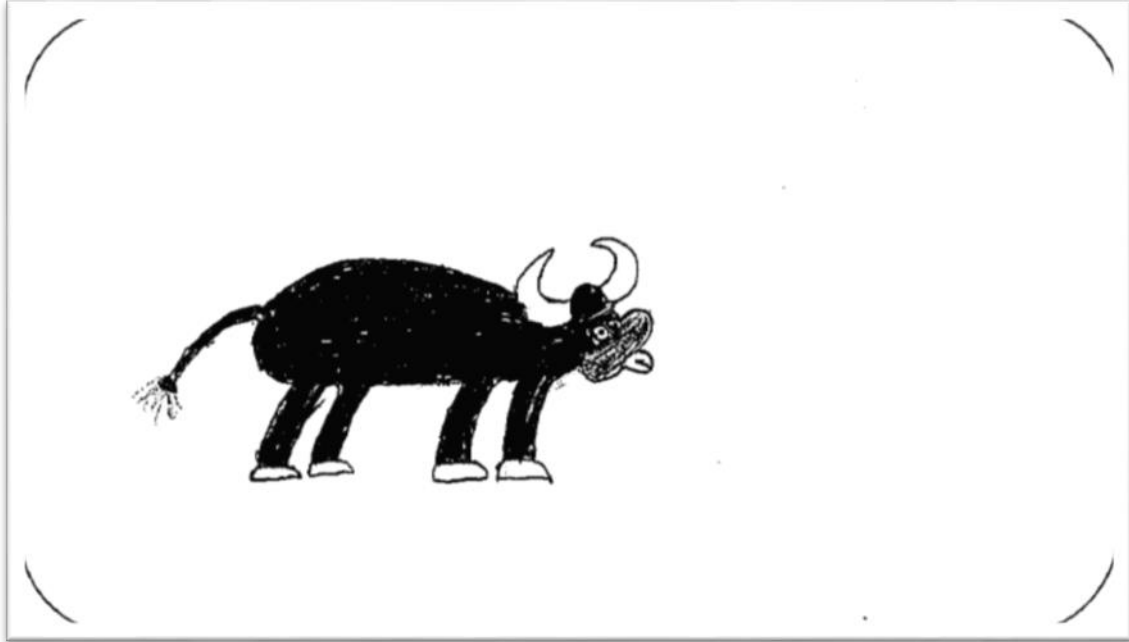
“Mülteci kuş gibidir. Çünkü; ikisi de zorunluluğundan dolayı başka bir yere göçer.”(Ü, 3)



Şekil 24. Ü,3 kodlu katılımcıya ait “kuş ” görseli

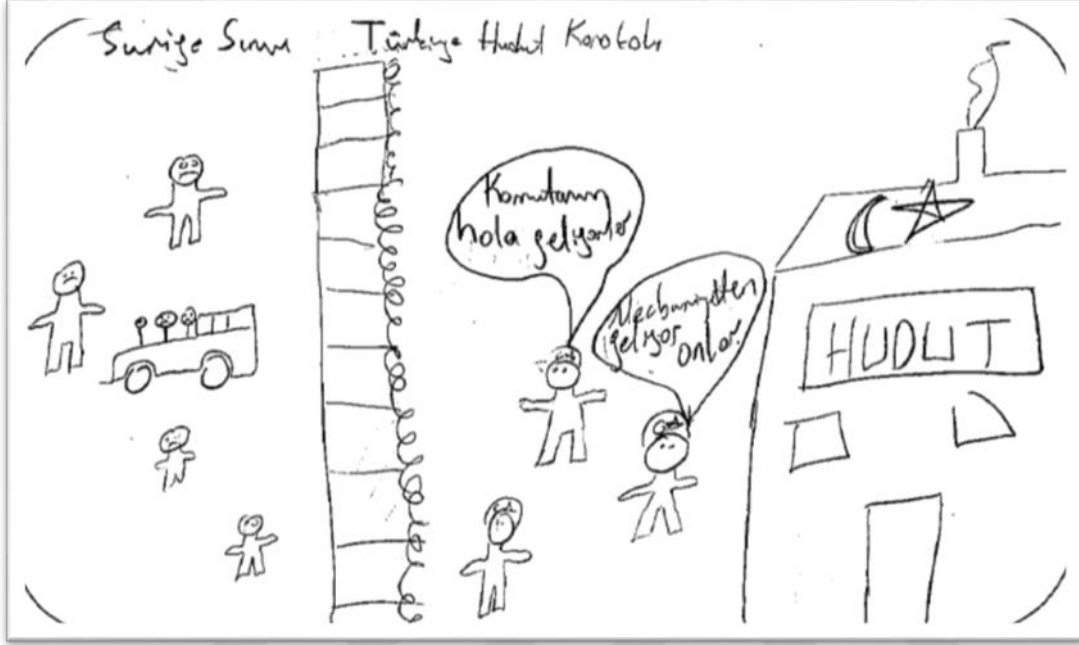
“Mülteci nakliye aracındaki eşyalar gibidir. Çünkü; ikisi de zorunlu olarak bir yerden bir yere taşınır.”(Ü, 140)

“Mülteci bufala gibidir. Çünkü; ikisi de göç ederler.”(Ü, 148)



Şekil 25. Ü,148 kodlu katılımcıya ait “bufala ” görseli

“Mülteci duvardan seken top gibidir. Çünkü; ikisi de mecburiyetten gelir. Duvardan sekip gelen topu durduramazsınız, mecburen gelir mülteci de böyledir. Mecburiyet içindedir.”(Ü, 179)



Şekil 26. Ü,179 kodlu katılımcıya ait “duvardan seken top” görseli

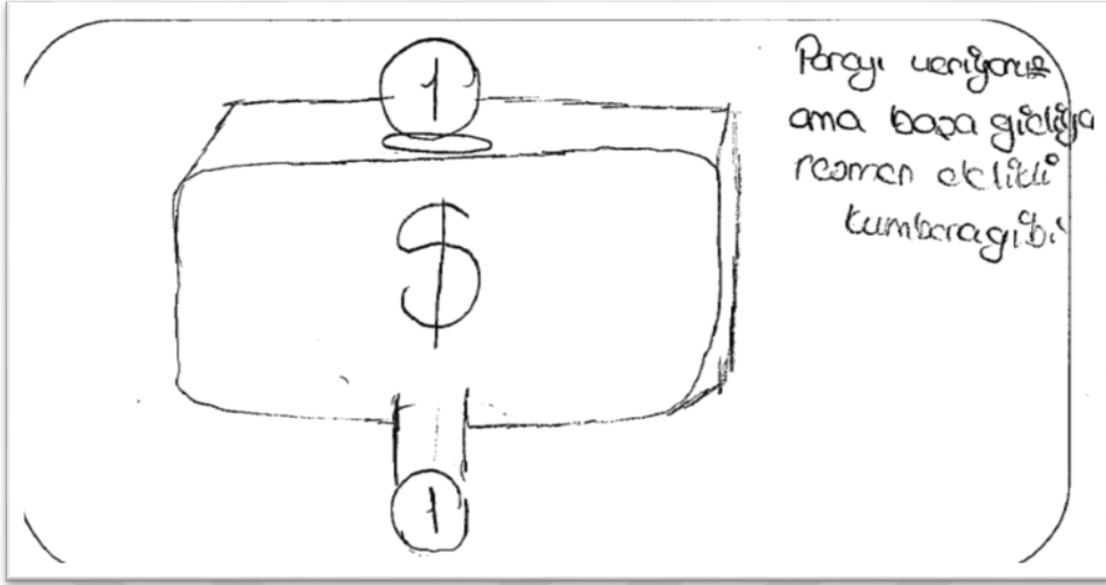
Kategori 3: Bünyesinde Olumsuz Özellikler Barındıran

Tablo 9 incelendiğinde “bünyesinde olumsuz özellikler barındıran” kategorisinin toplam 32 metafor ve 39 (% 22,62) katılımcı tarafından olduğu görülmektedir. Bu kategoride yer alan metaforların frekanslarına bakıldığında en sık kullanılanlar içerisinde “dilenci ” (f: 4), “kedi ” (f: 4) ve “hırsız” (f: 2)’ dir. Aşağıda katılımcıların “bünyesinde olumsuz özellikler barındıran” kategorisini oluşturan metaforları niçin geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine ve bazı katılımcıların geliştirmiş oldukları metafora ait resim/ karikatüre yer verilmiştir.

“Mülteci kene gibidir. Çünkü; ikisi de yapışır bırakmaz ve can sıkar. Aynı zamanda çoğalıyorlar.”(Ü, 43)

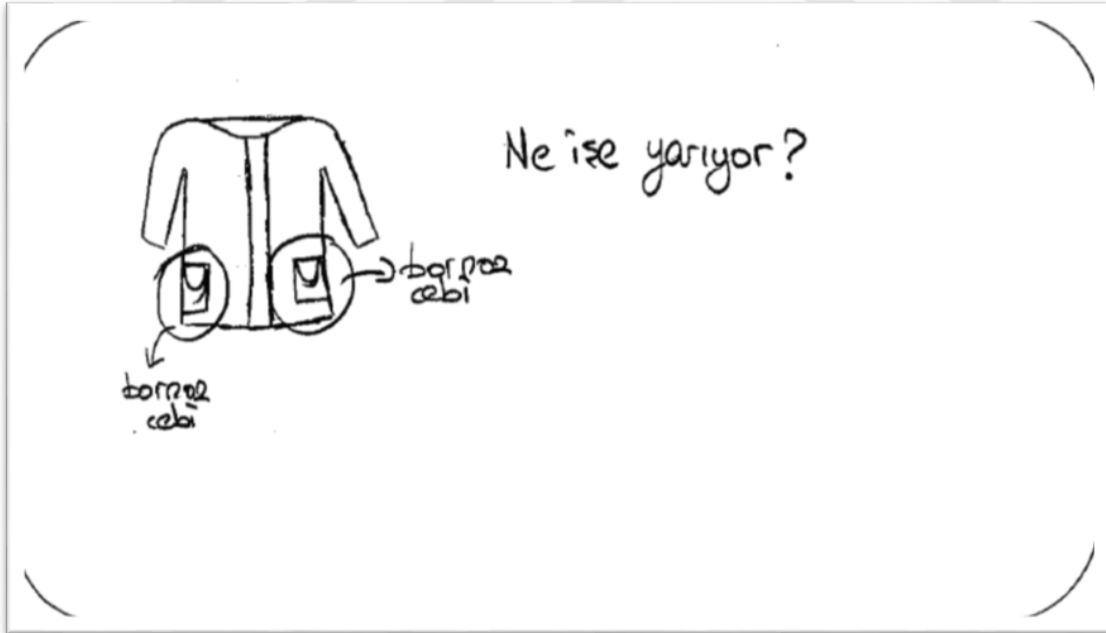
“Mülteci bağırsak paraziti gibidir. Çünkü; ikisi de insana sıkıntı verir. Uğraştırırlar.”(Ü, 154)

“Mülteci delikli kumbara gibidir. Çünkü; ikisi de para alıyor ve ikisinde de paramız ziyan oluyor.”(Ü, 162)



Şekil 27. Ü,162 kodlu katılımcıya ait “delikli kumbara” görseli

“Mülteci bornoz cebi gibidir. Çünkü; bornoz cebi kadar mültecilerde gereksiz geliyor bana.”(Ü, 175)



Şekil 28. Ü,175 kodlu katılımcıya ait “bornoz cebi” görseli

Kategori 4: Mevcut Konumu Belli Olmayan

Tablo 9 incelendiğinde “‘mevcut konumu belli olmayan” kategorisinin toplam 15 metafor ve 18 (% 10,44) katılımcı tarafından oluşturduğu görülmektedir. Bu kategoride yer alan metaforların frekanslarına bakıldığında en sık kullanılanlar içerisinde “‘kaplumbağa ” (f: 3) ve “‘köpek” (f: 2) ‘tir. Aşağıda katılımcıların “‘mevcut konumu belli olmayan” kategorisini oluşturan metaforları niçin geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine ve bazı katılımcıların geliştirmiş oldukları metafora ait resim/ karikatüre yer verilmiştir.

“Mülteci denizde sallanan sandal gibidir. Çünkü; ikisi de yolunu kaybetmiştir.” (Ü, 6)

“Mülteci kaplumbağa gibidir. Çünkü; ikisi de nereye giderse gitsin orası onu evi olur. Bir nevi evini sırtında taşırlar.” (Ü, 64)

“Mülteci göçmen kuş gibidir. Çünkü; ikisi de her yerde vardır.” (Ü, 102)

Kategori 5: Başkasına Sığınan

Tablo 9 incelendiğinde “‘başkasına sığınan” kategorisinin toplam 6 metafor ve 6 (% 3,48) katılımcı tarafından oluşturduğu görülmektedir. Bu kategoride yer alan metaforların frekanslarına bakıldığında her bir metaforun bir katılımcı tarafından temsil edildiği görülmektedir. Aşağıda katılımcıların “‘başkasına sığınan” kategorisini oluşturan metaforları niçin geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine ve bazı katılımcıların geliştirmiş oldukları metafora ait resim/ karikatüre yer verilmiştir.

“Mülteci sokakta aç kalan hayvan gibidir. Çünkü; ikisi de evden zorunlu olarak ayrılmışlar. İkisi de aç ve soğuk havlarda üşüyor. İkisi de sığınacak, yemek yiyecek yer bulmaya çalışıyorlar.” (Ü, 53)



Şekil 29. Ü,53 kodlu katılımcıya ait “sokaklarda aç kalan hayvan ” görseli

“Mülteci yoksul biri gibidir. Çünkü; her ikisi de sığınacak bir yer ararlar.”(Ü, 84)

“Mülteci kedi gibidir. Çünkü; kediler nasıl evimize sığınyorsa onlarda ülkemize sığınyor.”(Ü, 103)

Kategori 6: Toplu Halde Yaşayan

Tablo 9 incelendiğinde “toplu halde yaşayan” kategorisinin toplam 5 metafor ve 6 (% 3,48) katılımcı tarafından olduğu görülmektedir. Bu kategoride yer alan metaforların frekanslarına bakıldığında en sık kullanılanlar içerisinde “mikrop ” (f: 2) ‘tur. Aşağıda katılımcıların “toplu halde yaşayan” kategorisini oluşturan metaforları niçin geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine ve bazı katılımcıların geliştirmiş oldukları metafora ait resim/ karikatüre yer verilmiştir.

“Mülteci zeytin gibidir. Çünkü; bir arada oldukları için zeytin gibidir.”(Ü, 37)

“Mülteci göçmen kuşlar gibidir. Çünkü; kuşlar toplu halde göç ederler. Mültecilerde topluca savaştan kaçıp ülkemize yerleşirler.”(Ü, 46)

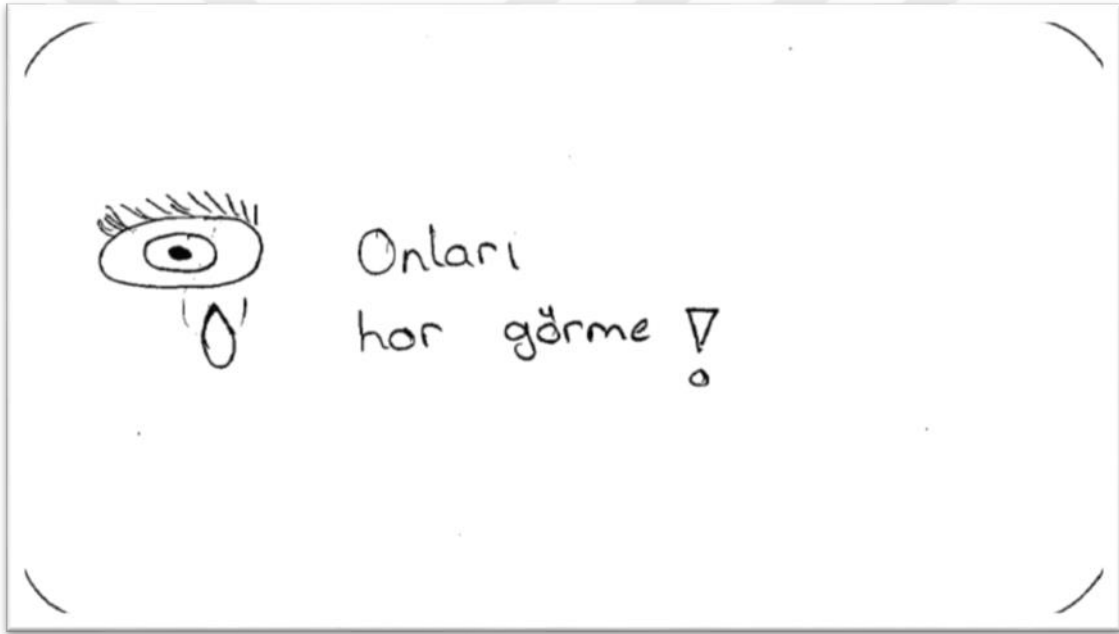
Kategori 7: Hor Görülen

Tablo 9 incelendiğinde “hor görülen” kategorisinin toplam 5 metafor ve 5 (%2,90) katılımcı tarafından olduğu görülmektedir. Bu kategoride yer alan metaforların

frekanslarına bakıldığında her bir metaforun bir katılımcı tarafından temsil edildiği görülmektedir. Aşağıda katılımcıların “hor görülen” kategorisini oluşturan metaforları niçin geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine ve bazı katılımcıların geliştirmiş oldukları metafora ait resim/ karikatüre yer verilmiştir.

“Mülteci evlatlık çocuk gibidir. Çünkü; mülteciler ülke içinde bir kötü durumda arka planda kalıyorlar aynı evlatlık çocuk gibidirler.” (Ü, 21)

“Mülteci hayvan gibidir. Çünkü; son zamanlarda hayvanlar hor ve yok sayılmış duruma düşüyor. Aynı mülteciler gibi çoğu zaman onları unutuyor ve görmezden geliyoruz.” (Ü, 117)



Şekil 30. Ü,117 kodlu katılımcıya ait “hayvan ” görseli

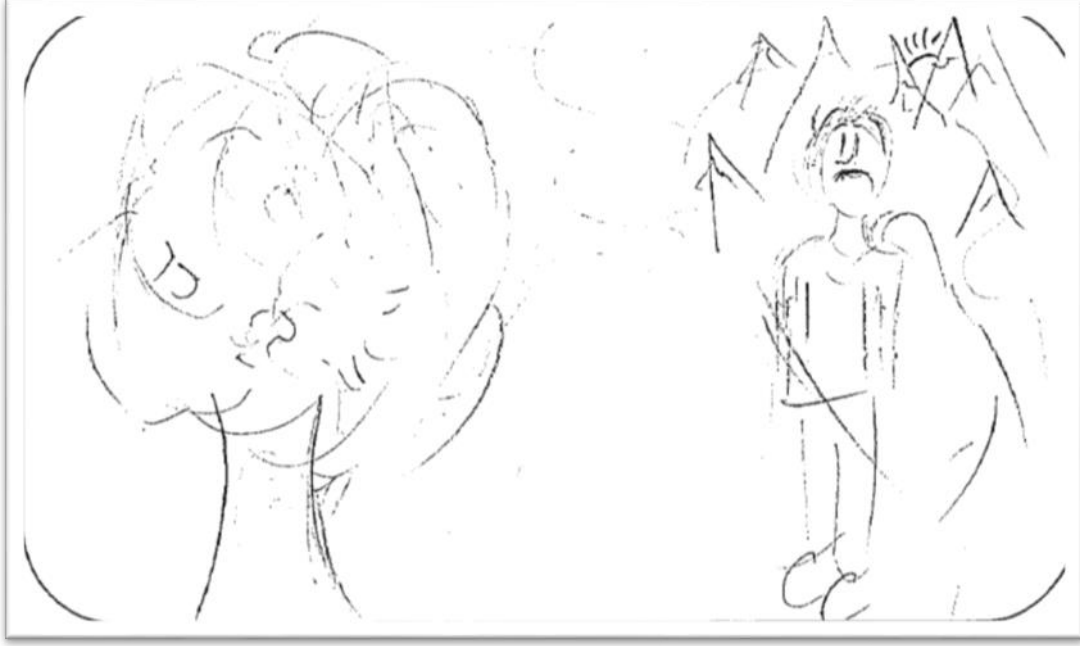
Kategori 8: Bulundukları Yeri Benimseyen

Tablo 9 incelendiğinde “bulundukları yeri benimseyen” kategorisinin toplam 5 metafor ve 5 (%2,90) katılımcı tarafından olduğu görülmektedir. Bu kategoride yer alan metaforların frekanslarına bakıldığında her bir metaforun bir katılımcı tarafından temsil edildiği görülmektedir. Aşağıda katılımcıların “bulundukları yeri benimseyen” kategorisini oluşturan metaforları niçin geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine ve bazı katılımcıların geliştirmiş oldukları metafora ait resim/ karikatüre yer verilmiştir.

‘‘Mülteci böcek gibidir. Çünkü; gelip bize aynı böcek gibi yapışırlar.’’(Ü, 62)

‘‘Mülteci misafir gibidir. Çünkü; ikisi de oturduğu zaman kalkmaz.’’(Ü, 110)

‘‘Mülteci ağaç gibidir. Çünkü; ülkemize geldiğinde ağaç gibi kök salıyor. Aynı ağacın yaptı gibi meyvelerini yani çocuklarını bu topraklarda bırakıyor.’’(Ü, 180)



Şekil 31. Ü,180 kodlu katılımcıya ait ‘‘ağaç’’ görseli

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde bulgulardan elde edilen sonuçlar ve benzer çalışmalar karşılaştırılmıştır. Ulaşılan sonuçlara yönelik öneriler sunulmuştur.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Mülteci kavramına yönelik öğrencilerin geliştirdikleri metaforlara, bu metaforlara bağlı olarak oluşturulan metafor kategorilerine ve katılımcılar tarafından çizilen resim/karikatürlere (A89,O21,Ü3) bakıldığında; sosyoekonomik düzey farkı gözetilmeksizin katılımcıların büyük kısmı mülteci kavramını “kuşlar ve leylekler” metaforuna benzettiği fark edilmektedir. Metaforların nedenlerine bakıldığında ise kuş ve leylek metaforuna benzetilmesinin nedeni olarak kuşların ve leyleklerin uçabilme özelliklerinden dolayı yer değiştirebilmeleri, belirli dönemlerde bu hayvanların bulunduğu yeri terk edip göç etmeleri yönünden benzerliği dikkati çekmektedir. Bu durum Urk (2010) tarafından göç olgusu bağlamında mülteciler, sığınmacılar ve insan hakları yüksek lisans tez çalışmasında ele almış olduğu mültecilerin belirli nedenlerden dolayı kuşlar ve leylekler gibi yer değiştirmeleri görüşüyle desteklenmektedir. SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların çoğu bu kavramı “*zorunluluktan dolayı yer değiştiren ve sevgiye, yardıma ihtiyaç duyan*” olarak algıladıkları görülmektedir. Katılımcıların oluşturdukları metafor ve gerekçelerinden hareketle ise mültecilerin mevcut konumlarını değiştirmeleri ve geldikleri yeni ülkelerde barınma, yiyecek, giyecek, sağlık gibi konularda yardıma ihtiyaç duymaları ve yardım bir yana aslında bu insanların yardımdan ziyade sevgiye de muhtaç oldukları katılımcılar tarafından vurgulanmıştır (A.53, O.234, Ü.164). Bu durum Korkut ve Kara (2010) ‘nın çalışmalarından elde edilen Türkiye’nin bulunduğu coğrafyanın eski tarihlerden beri önemli

göç rotaları üzerinde bulunduğu belirtilmiş ve göçlerin bir tercih değil de zorunluluk olarak ortaya çıktığı sonucu ile örtüşmektedir. Bundan dolayı mültecilerle bir arada yaşayabilmeli ve onlara gerekli yardım ve sevginin verilmesi gerektiği görüşüyle desteklenmektedir. Katılımcılar tarafından oluşturulan metafor ve gerekçelerine bakıldığında ortak olan “*Bünyesinde Olumsuz Özellikler Barındıran*” kategorisi dikkat çekmektedir. Bu kategoride sosyoekonomik düzey arttıkça kategoride yer alan metafor sayısının da aynı doğrultuda arttığı dikkati çekmektedir. Alt sosyoekonomik düzeyde 13 katılımcı, orta sosyoekonomik düzeyde 14 katılımcı ve üst sosyoekonomik düzeyde 39 katılımcının bu kategori içerisinde yer aldığı görülmektedir. Bu durumun gerekçesi olarak alt ve orta sosyoekonomik düzeyde bulunan okullarda mültecilerin ve hatta okullarda öğrenim gören mülteci öğrenci sayısının çok olması dolayısıyla da onları daha yakından tanıdıkları bundan dolayı da sevgi ve merhamet duygularının olduğu görülmektedir. Üst sosyoekonomik düzeyde bulunan okulda öğrenim gören öğrencilerin ise mültecileri sadece medyadan ve sokakta dilenen bir kaç örnekten tanıdıkları için böyle bir düşünceye sahip oldukları düşünülmektedir. Başçı ve Kartal (2014)’ ın Türkiye’ye yönelik mülteci ve sığınmacı hareketleri adlı çalışmalarında da küresel dinamiklere bağlı olarak sürekli artma eğilimi gösteren zorunlu insan hareketliliğinin Türkiye’ye ekonomik, hukuki, toplumsal ve siyasal etkileri olduğu belirtilmiş ve mültecilerin daha fazla olduğu yerleşim yerlerinde bu etkilerin daha fazla görüldüğü sonucu ile örtüşmektedir.

Mülteci kavramıyla ilgili bir başka sonuç ise ortaokul öğrencilerinin mülteci kavramına yönelik algılarının genellikle olumlu yönde olduğudur. SED farkı gözetmeksizin araştırmaya katılan katılımcıların geliştirdikleri metaforlar ve gerekçelerine bakılarak oluşturulan kategoriler içerisinde “*sevgiye ve yardıma ihtiyaç duyan*” kategorisinde yer alan metafor sayısının çokluğundan bu durum rahatlıkla görülmektedir. (üst sed.50, orta sed. 85, alt sed.74 metafor yer almaktadır.) Katılımcıların birçoğu bu kategori içerisinde mültecileri kedi, köpek ve yeni doğmuş bebeğe benzettikleri görülmektedir. “*Mülteci kanadı kırık kuş gibidir. Çünkü; ikisi de yardıma ve ilgiye muhtaçtır. Çünkü mültecilerde başka ülkelere sığınırklar kuşlarda aynı mülteciler gibi insanlara sığınırklar bu yüzden her ikisi de yardıma ihtiyaç duyar, onun için mültecilere yardım etmeliyiz.*”(A, 53), “*Mülteci hayvan gibidir. Çünkü; mülteciler ülkelerindeki karmaşıklıktan kaçıp hayatta kalmak için bize sığınmışlardır. Hayvanlar da sokaklardaki tehlikeden ve kötü insanlar yüzünden bize sığınmışlardır. Her iki grubu da korumalı onları aç ve susuz bırakmamalıyız.*”(O, 34),

“Mülteci yavru köpek gibidir. Çünkü; ikisi de masum ve yardıma muhtaçlardır ve yalnızlardır.”(Ü,133)

Bu örneklerden de görüldüğü gibi mültecilerin, tıpkı yeni doğmuş bebek ve hayvan gibi gittikleri yeni ülkedeki insanların şefkatine yardımına ve sevgilerine ihtiyaç duyduklarını dile getirdikleri görülmektedir. Ortaokul öğrencilerinin geliştirdikleri metaforlardan anlaşılacağı üzere mülteci kavramına yönelik algılarının olumlu olduğu görülmektedir.

Bir başka sonuç ise sosyoekonomik düzey farkı gözetilmeksizin ortaokul öğrencilerinin mülteci kavramına yönelik yeterli ön bilgiye sahip oldukları görülmektedir. Bunu da *“zorunluluktan dolayı yer değiştiren”* kategorisinde yer alan katılımcıların geliştirdiği metafor ve gerekçelerinden rahatlıkla görebiliriz. Katılımcılar göç nedenlerinin çeşitlerinin olduğu (gönüllü, zorunlu vb.) algısına sahiptir. Mültecilerin ise göç etme nedenlerinin zorunluluktan dolayı olduğu algısının yer aldığı görülmektedir. *“Mülteci leylek gibidir. Çünkü; Leylekler sıcak bir yerde yaşar ve belirli bir süreye kadar orada bir yaşam kurarlar. Ama havalar soğuduğunda tıpkı Suriyeliler gibi başka bir ülkeye göç eder. ”(A, 79), “Mülteci göç eden kuş gibidir. Çünkü; kuşlarda soğuk yerden sıcak yere göç ederler mültecilerde ülkelerinde herhangi bir savaş ya da iş imkanları gibi yaşantılarından başka ülkelere göç ederler. ”(O, 36), “Mülteci nakliye aracındaki eşyalar gibidir. Çünkü; ikisi de zorunlu olarak bir yerden bir yere taşınır.”(Ü, 140)* Aslında şu örneklerde de yer aldığı gibi yakın bir tarihte Suriye’de yaşanan savaş, savaş sonucunda ülkemize yapılan göç ve tanık olunan mülteciler bu algının oluşmasında etkili olduğu düşünülmektedir. Bu durum Korkut ve Kara (2010) ‘nın Türkiye’de göç, iltica ve mülteciler adlı çalışmalarında da Türkiye’nin bulunduğu coğrafyanın eski tarihlerden beri önemli göç rotaları üzerinde bulunduğu belirtilmiş ve göçlerin bir tercih değil de zorunluluk olarak ortaya çıktığını vurgulanmıştır. Bunun sonucunda da mültecilik, sığınmacılık, yerinden eldenler, vatansızlar gibi kavramların ortaya çıktığı belirtilmiştir. Bu çalışma yukarıdaki görüşü desteklemektedir.

Alt ve üst SED’ deki katılımcıların mülteci kavramına yönelik oluşturdukları kategorilere bakıldığında *“bulundukları yeri benimseyen ”* kategorisi göze çarpan bir diğer kategoridir. Katılımcıların oluşturdukları metafor ve gerekçeleri incelendiğinde, ülkemize gelen mültecilerin ülkemizde daha mutlu oldukları, daha rahat ve huzurlu yaşadıkları için bu ülkeden gitmek istemedikleri algısının yer aldığı görülmektedir. *Mülteci ağaç gibidir. Çünkü; ülkemize geldiğinde ağaç gibi kök salıyor. Aynı ağacın yaptı gibi meyvelerini yani çocuklarını bu topraklarda bırakıyor.”(Ü, 180), “Mülteci bant gibidir. Çünkü; ikisi de*

gittikleri yere yapışırılar ve çoklar..’’(A, 118). Katılımcıların oluşturduğu bu metafor ve gerekçelerinden de anlaşılacağı üzere katılımcılarda mültecilerin ülkemizi benimsediği ve savaş veya göç etme sebepleri ortadan kalksa dahi ülkemizde kalacakları algısının yer aldığı görülmektedir. Urk (2010) göç olgusu bağlamında mülteciler, sığınmacılar ve insan hakları yüksek lisans tez çalışmasında, Türkiye’nin geçiş ülkesi olduğunu ve geçiş ülkesi olmasının yanında aynı zamanda iş bulmak isteyen insanlar için de önemli bir merkez olduğunu dile getirmiş. Türkiye’nin göçmenler için hem geçiş hem de hedef ülke konumunda olduğunu ifade etmiştir. Hedef ülke olduğu için de Türkiye’ye gelen mültecilerin burada kalmak istedikleri ele alınmıştır. Eker (2008) ‘in doktora tez çalışmasında ise Eker yasa dışı göç kapsamında Türkiye’nin genel olarak “transit ülke” özelliği göstermesi üzerinde durmuştur. Bu özelliği nedeniyle bazı ülke vatandaşları için “hedef ülke” ve zaman zaman da “kaynak ülke” özelliği sergilediğini vurgulamıştır. Bu iki çalışmada bu kategoriyle örtüşmektedir.

Mülteci kavramına yönelik oluşturulan kategorilere bakıldığında “*hor görülen*” kategorisinin sadece üst SED ‘ de yer aldığı görülmektedir. “*Mülteci evlatlık çocuk gibidir. Çünkü; mülteciler ülke içinde bir kötü durumda arka planda kalıyorlar aynı evlatlık çocuk gibidirler.*’’(Ü, 21), “*Mülteci hayvan gibidir. Çünkü; son zamanlarda hayvanlar hor ve yok sayılmış duruma düşüyor. Aynı mülteciler gibi çoğu zaman onları unutuyor ve görmezden geliyoruz.*’’(Ü, 117) örneklerinde de görüldüğü gibi mültecilerin hor görüldükleri ve bunun aslında doğru olmadığı düşüncesinin katılımcıların düşüncesinde yer aldığı görülmektedir. SED farkı gözetmeksizin genel olarak ta bakıldığında zaten katılımcılarda mülteci algısının olumlu olduğu görülmektedir.

5.2. Öneriler

Araştırmamanın bu bölümünde ise ortaokul öğrencilerine, sosyal bilgiler dersini veren değerli öğretmenlere ve araştırmacılara yönelik fayda sağlayıcı önerilere yer verilmiştir.

Öncelikle Türkiye’nin yer aldığı konum itibarıyla geçmişten günümüze devam eden ve devam edecek olan nüfus hareketlerinin gerçekleştiği önemli bir geçiş ülkesi olduğu öğrencilere aktarılabilir. Bunun sonucu olarak da mülteci kavramıyla ilgili öğrenci, veli, öğretmen ve ilgili yöneticiler bu problemin Türkiye’ye etkilerine yönelik öğrencileri bilinçlendirebilir.

Bu araştırmada ortaokulda öğrenim gören 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin “Mülteci” kavramına ilişkin algıları incelenmiştir. Söz konusu çalışmanın sosyal bilgiler öğretmenleri ile sosyal bilgiler öğretmen adaylarıyla da yapılması önerilir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerine mülteci kavramını aktarırken, bu konu ile ilgili video, filmler izletmeleri, deneyim yaşayan kişiler ile yaptıkları/öğrencilere yaptırdıkları görüşmeler gibi çeşitli teknik ve yöntemler kullanılmaları önerilir.

Mülteci kavramıyla ilgili bilgi düzeyini artırmak için sosyal bilgiler ders kitaplarına konuyla ilgili daha detaylı ve ilgi çekici bilgiler eklenebilir.

MEB konuyla ilgili öğrencilere fayda sağlayacak çeşitli kurslar düzenleyebilir.

Benzer çalışmanın Türkiyede ortaokula devam eden mülteci, sığınmcı veya göçmen öğrencilerle de yapılması önerilmektedir.

Mülteci kavramına yönelik öğrencilerin geliştirdikleri metaforlara, bu metaforlara bağlı olarak oluşturulan metafor kategorilerine ve katılımcılar tarafından çizilen resim/karikatürlere bakıldığında; sosyoekonomik düzey farkı gözetilmeksizin katılımcıların büyük kısmı mülteci kavramını “kuşlar ve leylekler” metaforuna benzettiği fark edilmektedir. Sosyal bilgiler dersini veren öğretmenlere ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarına derste mülteci kavramını işlerken kuş ve leylek örneklerini derste kullanmaları önerilir.

SED farkı gözetilmeksizin araştırmaya katılan katılımcıların geliştirdikleri metaforlar ve gerekçelerine bakılarak oluşturulan kategoriler içerisinde “*sevgiye ve yardıma ihtiyaç duyan*” kategorisinde üst sed.50, orta sed. 85, alt sed.74 metafor yer almaktadır. Bu kategoride yer alan metafor sayısının fazlalığı dikkati çekmektedir. Katılımcıların birçoğu bu kategori içerisinde mültecileri kedi, köpek ve yeni doğmuş bebeğe benzettikleri görölmektedir. Yine sosyal bilgiler ders öğretmenlerinin bu metaforları ders anlatım sürecinde kullanmaları önerilir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ilgili konu ve kavramı işlerken göç etmiş, bu süreci yaşamış bir kişiyi sınıfa davet edip dersi soru cevap şeklinde işlemesi dersin kalıcılığını arttırması açısından önerilir. Bu yöntem öğrencilere empati duygusunu da kazandırabilir.

KAYNAKLAR

- Abadan-Unat, N. (2002). *Bitmeyen göç: konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi.
- Aker, T., Ayata, B., Özeren, M., Buran, B. & Bay, A. (2002). Zorunlu içgöç: Ruhsal ve toplumsal sonuçları. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 3(2), 97-103.
- Akkayan, T. (1979). *Göç ve değişme*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi.
- Ankara Kalkınma Ajansı (2014). *Ankara göç analizi*. Ankara: Ankara Kalkınma Ajansı.
- Arslan, M. M. & Bayrakçı, M. (2006). Metaforik düşünme ve öğrenme yaklaşımının eğitim-öğretim açısından incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 35(171), 100-108.
- Atalay, İ. (1999). *Genel beşeri ve ekonomik coğrafya*. İzmir: Ege Üniversitesi.
- Atım, R. (2016). *Yasadışı göç olayında transit ülke Türkiye*. Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Aydın, F. (2010). Ortaöğretim öğrencilerinin coğrafya kavramına ilişkin sahip oldukları metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimler Dergisi*, 10(3), 1313-1322.
- Bartam, D., Poros, M.V. & Monforte, P. (2017). *Göç meselelerinde temel kavramlar*. (I. Ancay Çev.). Ankara: Hece.
- Başçı, E. & Kartal, B. (2014). Türkiye'ye yönelik mülteci ve sığınmacı hareketleri. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 275-299.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (14. Basım). Ankara: Pegem.
- Castless, S. , Miller, M, J. (1993). International population movements in the modern world. *Londres, The Macmillan Press LTD*.

- Cengiz, D. (2015). Zorunlu göçün mekânsal etkileri ve yerel halkın algısı; Kilis Örneği. *Turkish Studies*, 101-122.
- Çakır, S. (2011). Geleneksel Türk kültüründe göç ve toplumsal değişme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24, 129-142.
- Çalışkan, N. (2009). Metaforların izinde bir yazarın kavramlar dünyasına giriş: Cemil Meriç'in Bu Ülke'sinde kitap metaforları. *Dil Araştırmaları*, 4(4), 87-100.
- Çelik, F. (2005). İç göçler: teorik bir analiz. *Journal of Çukurova University Institute of Social Sciences*, 14(2), 167-184.
- Çepni, O. (2013). *Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan coğrafya kavramlarına ilişkin öğrenci algılarının incelenmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çetin, T. ve Tırpancı, H. (2016). *Ortaokul 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Mevsimlik Göç Kavramına İlişkin Algıları*. 2016 Hoca Ahmet Yesevi Yılı Anısına Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi Bildiriler Kitabı Cilt:2, (Editör: Doç. Dr. Muhammet KOÇAK), s, 411-424, Ankara: TES.
- Çetin, T., Kılcan, B., Güneş, C. & Çepni, O. (2015). Examining secondary school students' perceptions of the concept of migration: A qualitative study. *International Journal of Education*, 7(3), 97-120.
- Danış, A. (2004). Yeni göç hareketleri ve Türkiye. *Birikim Dergisi*, 184-185, 216-224.
- Demir, Ö. & Acar, M. (1997). *Sosyal bilimler sözlüğü*. Ankara: Vadi.
- Doğan, M. (2011). *Türkiye'de mültecilerin ve sığınmacıların uluslararası hukuk çerçevesindeki temel haklarının sağlanması*. Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Doğanay, A. (2002). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem.
- Doğanay, H., Özcan, N. A. & Şahin, C. (2006). *Türkiye coğrafyası ve jeopolitiği* (4. Basım). Ankara: Gündüz Eğitim.
- Doğanay, H., Özdemir, Ü. & Şahin, İ.F. (2003). *Genel beşeri ve ekonomik coğrafya*. Erzurum: Aktif.

- Eker, K. (2008). *Türkiye’de yasa dışı göç sorunu*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İzmir.
- Ergüven, N. S., & Özturanlı, B. (2013). Uluslararası mülteci hukuku ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 62 (4), 1007-1061.
- Ersoy, A. (2010). İlköğretimde değer kazanımlarının incelenmesinde karikatür kullanımı: Dayanışma değeri örneği. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(2), 79-104.
- Ersoy, A. F. & Türkkan, B. (2010). İlköğretim öğrencilerinin çizdikleri karikatürlere yansıttıkları sosyal ve çevresel sorunların incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 35(156), 96-109.
- Firik, M. (2010). *İnsan hakları ışığında Türkiye’de bulunan mülteciler, sığınmacılar ve yasadışı göçmenlerin sorunları*. Ankara: TBMM.
- Güneş, C. (2017). Ortaokul öğrencilerinin beyin göçü kavramına ilişkin algılarının incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gürgil, F. (2017). Öğretmen Adaylarının Halk Kültürüne Yönelik Algılarının İncelenmesi. *Journal of History Culture and Art Research*, 6(6), 523-541. doi:http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v6i6.1214
- Gürgil, F. (2018). A Study on Social Studies Teacher Candidates’ Perception of Science, Scientific Research and Scientists. *International Journal of Progressive Education*, 14(3), 141-160. doi: 10.29329/ijpe.2018.146.10
- Güven, B. & Güven, S. (2009). İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde metafor oluşturma becerilerine ilişkin nicel bir inceleme *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(2), 503-512.
- Irmak, C., Bilginer, R. & Çetin, T (2018). Iraklı Türkmen öğrencilerin göç kavramına yönelik düşünceleri. *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 87-101.
- Kan, Ç. (2009). Sosyal bilgiler eğitiminde küresel vatandaşlık. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (26), 25-30.

- Kara, P. & Korkut, R. (2010). Türkiye’de göç, iltica ve mülteciler. *Türk İdari Dergisi*, 467, 153-162.
- Karacabey, M. (2017). *Türkiye’nin göç politikası ve birleşmiş milletler mülteciler yüksek komiserliği*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karpat, K.H. (2003). *Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve sosyal özellikleri* (B. Tırnakçı çev.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt.
- Kearney, M. (1996). *Reconceptualizing the peasantry: Anthropology in global perspective*. New York: Routledge.
- Keskinkaya, V. (2010). *Mültecilerin hukuki durumuna ilişkin sözleşme ve Türkiye*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kılcan, B. & Akbaba, B.(2013) Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kültürel mirasa duyarlılık değerine ilişkin öğrenci algılarının incelenmesi. *Journal of World of Turks* 5(3), 113-137.
- Kılcan, B. (2013). *Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlere ilişkin öğrenci algılarının incelenmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kılcan, B. (2016). Öğretmen adaylarının, değerlerin kazandırılmasına yönelik görüşleri ile değerler eğitimine ilişkin algılarında değerler eğitimi dersinin rolü, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(45), 605-618.
- Kılcan, B. ve Çakır, U. (2016). *Ortaokul öğrencilerinin “medya” kavramına ilişkin algılarının metaforlar yoluyla belirlenmesi*. USBES V, 2016 Bildiriler Kitabı. Denizli: Pamukkale Üniversitesi.
- Kılcan, B., Çetin, T. & Güneş, C. (2016). *Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan milli kültür kavramına ilişkin öğrenci algılarının incelenmesi*. USBES V Sempozyumu’nda sunulmuş bildiri, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Kılcan, B. (Ed.) (2019). *Metafor ve eğitimde metaforik çalışmalar için bir uygulama rehberi*. Ankara: Pegem

- Kılıç, G. (2014). *Göç konularının öğretiminde kullanılan yöntem-tekniklere ilişkin coğrafya öğretmenlerinin görüşleri (Ankara Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kılıçoğlu, G. (2014). *Sosyal bilgiler tanımı, dünyada ve ülkemizde gelişimi ve önemi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Lakoff, G. & Johnson, M. (2010). *Metaforlar hayat, anlam ve dil*. İstanbul: Paradigma.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi (6- 7. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Ozankaya, Ö. (1980). *Toplumbilim terimleri sözlüğü* (2. Basım). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Öner, N. A. (2015). *Küreselleşme çağında göç. (N. A. S. Gülfer Ihlamur-Öner.)*. İstanbul: İletişim.
- Özey, R. (2011). *Günümüz dünya sorunları*. İstanbul: Aktif.
- Özgen, N. (2012). Çok boyutlu bir serüven: Göç ve yaşamsal örüntüleri. N. Özgen (Ed.) *Günümüz dünya sorunları disiplinlerarası bir yaklaşım içinde* (s. 415-448). Ankara: Eğiten.
- Öztürk, Ç. (2007). Sosyal bilgiler, sınıf ve fen bilgisi öğretmen adaylarının coğrafya kavramına yönelik metafor durumları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 55-69.
- Saban, A. (2004). Giriş düzeyindeki sınıf öğretmeni adaylarının öğretmen kavramına ilişkin ileri sürdükleri metaforlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 131-155.
- Saban, A. (2008a). İlköğretim I. kademe öğretmen ve öğrencilerinin bilgi kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *İlköğretim Online*, 7(2), 421-455.
- Saban, A. (2008b). Okula ilişkin metaforlar, kuram ve uygulamada eğitim yönetimi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 55(55), 459-496.
- Saban, A. (2009). Öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 281-326.
- Saraçlı, S. (2011). *Uluslararası hukukta yerinden edilmiş kişiler*. Ankara: Adalet.
- Sayın, Y., Usanmaz, A. & Aslangiri, F., (2016). Uluslararası göç olgusu ve yol açtığı etkiler: Suriye göçü örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18(31), 1-13.

- Şahin, S. (2007). *Geçmiş, günümüz ve gelecekte nüfus gerçeği*. Ankara: Gazi Kitabevi
- Şimşek, H. & Yıldırım, A., (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Talim Terbiye Kurulu. (2011). *7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı*, <http://ttkb.meb.gov.tr/> sayfasından 05.11.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Tıkman, F. (2017). *Sosyal bilimler öğretmen adaylarının Suriye’den gelen insanlara yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Toros, A. (2008). *Sorunlu bölgelerde göç*. Ankara: Global Strateji Enstitüsü.
- Töremen, F., & İzzet, D. Ö. Ş. (2009). İlköğretim öğretmenlerinin müfettişlik kavramına ilişkin metaforik algıları. *International Journal of Educational Reform*, 13(3), 295-306.
- Tümertekin, E. & Özgüç, N. (2009). *Beşeri coğrafya (İnsan, Kültür, Mekan)*. İstanbul: Çantay.
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2017). *Ankara İli Merkez İlçelerine Ait Gelişmişlik Düzeyi Verileri*. Veriler Türkiye İstatistik Kurumu’ndan elektronik posta yoluyla elde edilmiştir.
- Urk, M. (2010). *Göç olgusu bağlamında mülteciler, sığınmacılar ve insan hakları*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası göç: çeşitleri, nedenleri ve etkileri. *Turkish Studies*, 9(2) 1685-1704.



Aşağıda boş bırakılan kutuya ”**Mülteci**“ ile ilgili düşüncenizi ifade eden bir resim ya da karikatür çiziniz.



EK 2. Araştırmanın Uygulanması için Milli Eğitim Bakanlığı Tarafından Elektronik İmzalı İzin Belgesi

 T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 14588481-605.99-E.4557173
Konu : Araştırma İzni

02.03.2018

GAZİ ÜNİVERSİTESİNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü)

İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2017/25 nolu Genelgesi.
b) 14/02/2018 Tarihli ve 298 sayılı yazınız.

Enstitünüz, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Canan IRMAK'ın "Ortaokul Öğrencilerinin Mülteci Kavramına İlişkin Algılarının İncelenmesi" konulu tez çalışması kapsamında uygulama talebi Müdürlüğümüzce uygun görülmüş ve uygulamanın yapılacağı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bilgi verilmiştir.

Görüşme formunun (2 sayfa) araştırmacı tarafından uygulama yapılacak sayıda çoğaltılması ve çalışmanın bitiminde bir örneğinin (cd ortamında) Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme (1) Şubesine gönderilmesini rica ederim.

Vefa BARDAKCI
Vali a.
Milli Eğitim Müdürü

Gözetim Elektronik İmza
Aslı ile Aynıdır.
02 Mart 2018

Konya yolu Başkent Öğretmen Evi arkası Beşevler ANKARA
e-posta: istatistik06@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için
Tel: (0 312) 221 02 17/135-134

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden b6d7-0c2f-33db-bb04-22e5 kodu ile teyit edilebilir.

EK 3. Uygulama Yapılması İstenen Okulların Listesi

OKULUN ADI:	BULUNDUĞU İLÇE:
Gülen Muharrem Pakoğlu Ortaokulu	Çankaya
Anıttepe Ortaokulu	Çankaya
Maltepe Ortaokulu	Çankaya
Sibel İsmet Çatık Ortaokulu	Mamak
Mehmet Çekiç Ortaokulu	Mamak
Yavuz Sultan Selim Ortaokulu	Mamak
Gazneliler Ortaokulu	Sincan
Ahi Evran Ortaokulu	Sincan
Ahmet Andıçen Ortaokulu	Sincan



GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..